

El pensament econòmic després de la Segona Guerra Mundial: mercats i polítiques

Dr. Joan Tugores Ques

PID_00238426

Temps mínim previst de lectura i comprensió: **4 hores**

Índex

Introducció	5
Objectius	11
1. Mercats i polítiques públiques: debats macroeconòmics	13
1.1. El sorgiment de les polítiques macroeconòmiques	13
1.2. Principals models macroeconòmics: el paper del model IS- LM	14
1.3. Internacionalització de l'economia	16
1.4. Inflació i atur: la corba de Phillips	17
1.5. Les reformulacions (neo)clàssiques: de Friedman a Lucas	19
1.6. Xocs d'oferta	20
1.7. Problemes financers	21
1.8. Crisi: més keynesianisme? Debats sobre multiplicadors	22
2. Desenvolupaments en microeconomia	25
2.1. Competència imperfecta: regulacions i teoria de jocs	25
2.2. Economies d'escala i heterogeneïtat: aplicacions al comerç internacional	26
2.3. Incertesa i informació imperfecta o asimètrica	28
2.4. Equilibri general i formalització en economia	30
3. Autors	31
Resum	36
Glossari	37
Bibliografia	41

Introducció

Els darrers dos mòduls estan destinats a revisar el pensament econòmic des de la Segona Guerra Mundial fins a l'actualitat. Els canvis en les realitats econòmiques han estat ràpids i profunds, amb implicacions sociopolítiques d'abast, des de la reconstrucció després del conflicte bèl·lic, el creixement dels anys seixanta, les crisis del petroli i la inestabilitat financera de la dècada dels setanta, l'arribada de la globalització, l'ascens de les economies dites emergents, la crisi financera de 2008 i la subsegüent Gran Recessió amb uns escenaris postcrisi delicats.

Les idees econòmiques han anat responant a aquests canvis de gran magnitud i celeritat. Alguns debats ja iniciats amb anterioritat –com el que planteja si el funcionament dels mercats era suficient per a garantir un bon funcionament de l'economia (amb ajustos automàtics de les pertorbacions successives) o, al contrari, calien intervencions dels poders públics en l'economia de certa magnitud– han donat moltes voltes des de la meitat del segle XX fins a les primeres dècades del segle XXI. També els canvis de tipus més estructural, com la globalització, l'ascens dels països emergents o canvis tecnològics tan importants com internet o la robòtica, han portat a reformular amb profunditat les controvèrsies sobre el funcionament dels sistemes econòmics.

En aquest mòdul revisarem l'evolució de les idees econòmiques pel que fa al funcionament a curt i mitjà termini de l'economia, amb els debats sobre el paper dels mercats enfront de les intervencions públiques en economia en un lloc central, però també en relació amb altres aspectes habituals en els debats sobre macroeconomia i microeconomia. En el mòdul següent es revisaran aspectes més de fons sobre la dinàmica a llarg termini de l'economia, plantejant qüestions com ara el desenvolupament econòmic, les crisis econòmiques, els problemes socioeconòmics com les desigualtats i altres ampliacions de l'agenda dels debats econòmics com les seves connexions amb la psicologia o el medi ambient que, en cert sentit, representen una actualització de temes ja plantejats als segles XVIII i XIX.

L'economia mundial des de la Segona Guerra Mundial

Per posar en context les aportacions al pensament econòmic resumirem a continuació alguns dels trets més destacats de l'evolució econòmica des del final de la Segona Guerra Mundial. La primera tasca que es va desenvolupar va ser la posada en marxa d'un **nou ordre econòmic**, tant a escala internacional com als diferents països.

La **conferència de Bretton Woods**, que va tenir lloc en aquesta localitat dels Estats Units el 1944, va establir el marc institucional i les regles del joc a escala internacional. El **Fons Monetari Internacional** gestionaria un sistema amb tipus de canvi fixos –per evitar les manipulacions dels tipus de canvi que els anys trenta van provocar una guerra de devaluacions competitives que va agreujar la Gran Depressió– en què cada país establiria una paritat de la seva moneda enfront del dòlar dels Estats Units, convertida en la moneda central del sistema monetari internacional. Tal com reflecteix la seva denominació, el Banc Internacional de Reconstrucció i Foment tenia la finalitat inicial de fer front als efectes del conflicte bèl·lic. Posteriorment es va centrar en les qüestions relacionades amb el desenvolupament econòmic i va passar a denominar-se **Banc Mundial**. Una tercera institució prevista a Bretton Woods era la Organització Internacional de Comerç, però no va ser ratificada com a tal i va donar lloc a un **Acord General d'Aranzels i Comerç (GATT, sigles angleses)** que es va encarregar d'anar reobrint un sistema comercial internacional que havia retrocedit amb mesures proteccionistes durant la dècada dels anys trenta.

Aquests trets bàsics del sistema de Bretton Woods van reflectir un compromís entre dues posicions. D'una banda, la defensada pels Estats Units, liderada per Harry White (un alt càrrec del govern nord-americà) que propugnava una àmplia liberalització financera. De l'altra, la que va defensar John Maynard Keynes, membre de la delegació del Regne Unit, però també, en cert sentit, representant dels interessos de la resta de països, que consideraven que una liberalització excessiva i/o prematura podia minvar la seva capacitat de maniobra i plantejaven, en conseqüència, limitacions als moviments internacionals de capitals. La fórmula de consens va ser una etapa inicial en què es permetia que els països establissin controls de canvi que limitaven els fluxos financers internacionals, però que havien de ser eliminats progressivament a mesura que es normalitzés la recuperació.

La dècada de 1950 va ser, doncs, de reconstrucció i recuperació. Les polítiques macroeconòmiques van guanyant pes com a eines per a assumir els compromisos dels estats en tasques com l'**estabilitat econòmica** –des de mantenir l'**atur en nivells socialment tolerables** i que generin creixement, fins a **controlar la inflació**–, com també la posada en marxa, sobretot a Europa Occidental, de l'**estat del benestar**, amb compromisos públics en matèria de **protecció social**. Cal destacar les iniciatives a Europa per a avançar en la integració econòmica, entesa com un mecanisme amb la finalitat política de crear interessos compartits al continent que allunyessin les temptacions de nous conflictes militars, i que van portar el 1957 a la signatura del Tractat de Roma que va crear la **Comunitat Econòmica Europea**, de la qual la Unió Europea n'és la successora. I també s'ha d'esmentar com a finals dels cinquanta alguns països com el Regne Unit i Alemanya comencen a relaxar els controls de can-

vis permesos transitòriament a Bretton Woods i van donant pas a un dels trets més importants des de llavors: un **grau creixent de mobilitat internacional de capitals**, embrió de la dimensió financera de la globalització.

El creixement econòmic va ser molt notable al llarg dels anys seixanta. Les polítiques monetàries i fiscals semblava que havien assolit prou capacitat de maniobra com per gestionar l'evolució econòmica. Els **processos de descol·nització** incorporaven molts països nous a l'escena internacional, la qual cosa va ampliar el nombre de membres dels organismes internacionals. Les negociacions comercials avançaven envers la liberalització d'un comerç mundial que creixia ràpidament, però que disposava d'unes regles pragmàtiques que permetien un tracte «especial i diferenciat» a les economies en desenvolupament.

Però a finals dels anys seixanta i principis dels setanta les coses es van anar complicant. Una inflació més gran als Estats Units –associada amb augments de despesa militar i social– es va traduir en un afebliment de la solidesa del dòlar i en la resistència d'altres països –com Alemanya i Japó– a acceptar aquestes **pressions inflacionistes** més elevades. L'abandonament el 1973 dels compromisos de mantenir fixos els tipus de canvi respecte al dòlar de la major part de la resta d'economies avançades va ser una de les conseqüències d'aquestes divergències. En paral·lel, **les elevacions del preu de petroli**, primer el 1973-1974 i posteriorment a finals de la dècada dels setanta, va afegir inestabilitat al conjunt de l'economia mundial i va donar lloc a nous desafiaments per a les polítiques econòmiques. A mitjan d'aquella dècada, a Europa es va abandonar un primer intent de complementar el mercat únic amb una moneda única, el **Pla Werner**, que s'havia aprovat el 1969.

La inflació tornava a ser un problema important. Els anomenats **xocs d'oferta**, com l'encariment molt notable del petroli i altres matèries primeres, obligava a reformular les estratègies econòmiques. Es va instal·lar una certa desconfiança en les polítiques macroeconòmiques keynesianes i van anar guanyant influència política els plantejaments que deixaven més protagonisme als mercats. L'arribada al poder de **Margaret Thatcher** al Regne Unit el 1979 i de **Ronald Reagan** als Estats Units en les eleccions de 1980 marquen aquesta inflexió.

Les polítiques adreçades a controlar la inflació, sobretot les que va posar en marxa la Reserva Federal dels Estats Units, van apujar els tipus d'interès i alentir el creixement econòmic a principis dels anys vuitanta. La pujada dels interessos va afectar negativament moltes economies en desenvolupament que s'havien endeutat a tipus d'interès variables. La suspensió de pagaments de Mèxic el 1982 va ser un detonant de problemes greus que van portar algunes d'aquestes economies a l'anomenada **dècada perduda**. D'altra banda, l'apreciació del dòlar, vista inicialment als Estats Units com quelcom positiu, va començar a percebre's com un factor de risc cada vegada més important: tant pels mateixos Estats Units, que veien com els seus productes perdien competitivitat amb un dòlar molt car, com pel conjunt de l'economia mundial,

que temia els efectes disruptius d'una eventual caiguda sobtada en el valor del dòlar –l'escenari **aterratge dur** (*hardlanding*)–, amb impactes imprevisibles en el sistema financer. Per fer front a aquest temor es recupera el 1985 la idea de cooperació o coordinació internacional en matèria de polítiques econòmiques: la **Cimera del Plaza**, que va tenir lloc en aquest hotel de Nova York l'octubre de 1985, va reunir el **G5**, com a club de països més influents (Estats Units, Japó, Alemanya, Regne Unit i França) per tal de reconduir la situació cap a un aterratge suau del dòlar que no comprometés l'estabilitat financera. La operació va tenir èxit, si més no inicialment.

A finals dels vuitanta i principis dels noranta es va començar a posar de moda un terme que ha dominat des de llavors les descripcions i les anàlisis: la **globalització**. La caiguda del Mur de Berlín el 1989 i els subsegüents canvis polítics als països del centre i l'est d'Europa van reforçar el paper de les economies de mercat. Els avenços en l'obertura comercial i financera de molts països van anar canviant les regles del joc. El 1995 el GATT dona pas a l'**Organització Mundial de Comerç**, que impulsa la creació de la institució comercial internacional que no va ser possible implementar després de la Segona Guerra Mundial.

No es tractava ja només de canvis quantitius en el percentatge de les importacions o indicadors similars, sinó de canvis qualitius que implicaven noves regles que donaven més facilitats a les empreses que se supranacionalitzaven cada vegada amb més facilitat i, paral·lelament, reduïen els marges de maniobra de les polítiques públiques. Començaven a guanyar pes algunes economies, a les quals es posa de moda anomenar **emergents**. El cas més emblemàtic, però no l'únic, es la Xina, que des de 1978 havia començat a canviar d'estratègia i que el 2001 ingressa a l'Organització Mundial de Comerç.

Però la transició a una economia global va anar acompanyada de friccions. El 1994 Mèxic, de nou, i altres economies en desenvolupament van tornar a patir crisis monetàries i canviàries, amb sobtades pèrdues de valor de les seves monedes i conseqüències socials i polítiques delicades. El 1992 i 1993 una Europa que estava ratificant el **Tractat de Maastricht** per tornar a intentar posar en marxa una moneda compartida –que acabaria naixent el 1999 amb el nom d'**euro**– va experimentar les tempestes monetàries que van estar a punt de fer descarrilar el procés. El 1997 algunes economies del Sud-est asiàtic –incloent-hi Corea del Sud, Tailàndia, Indonèsia, Filipines, etc. –també van viure una greu crisi. Rússia el 1998 i Argentina a partir de 1999 van patir sotracos importants.

Els **avenços tecnològics**, especialment els vinculats amb les **tecnologies de la informació i la comunicació**, oferien noves grans oportunitats. Però els riscos geopolítics evidenciaven fragilitats, com es va veure arran dels atemptats de l'11 de setembre de 2001. Però, en conjunt, els primers anys del segle XXI van ser testimonis d'una nova onada de creixement que alguns van començar a comparar amb la dels anys seixanta. Les economies emergents van esdevenir les principals contribuents al creixement global, dins d'un to general positiu.

De nou, va sorgir l'optimisme i fins i tot una certa complaença amb la capacitat de les polítiques econòmiques per a gestionar la prosperitat i l'estabilitat econòmica.

L'esclat de la **crisi financera global** el 2008, amb la fallida de l'important banc Lehman Brothers el setembre com a detonant, va evidenciar les fragilitats acumulades. D'una banda, molts sistemes financers havien anat massa lluny en la concessió de crèdits a moltes empreses i famílies que, correlativament, s'havien endeutat massa. Els paral·lelismes entre la crisi de 2008 i la de 1929 es van convertir en inevitables, com també els que es van fer entre la Gran Depressió posterior a 1929 i la **Gran Recessió** –entre d'altres denominacions– amb què es va definir la feblesa de l'activitat econòmica posterior a 2008. Des de la perspectiva de la història del pensament econòmic, aquests debats eren inquietants: no havien après les lliçons de les crisis anteriors? Per què els economistes –acadèmics i responsables de polítiques públiques– no van ser capaços de preveure el que els queia al damunt? Un intent important d'evidenciar que alguna cosa s'havia après va ser la posada en funcionament del **G20** com a lloc de coordinació a escala global, que va assumir el compromís d'evitar repetir els errors dels anys trenta, com ara el retorn al proteccionisme o les manipulacions dels tipus de canvis. Cal destacar que entre el G5 que es va reunir el 1985 al Plaza i el G20 que es va reunir a Washington el novembre de 2008 hi ha hagut canvis en la composició: els grans actors de l'economia global ja inclouen necessàriament els principals països emergents, amb la Xina i l'Índia al capdavant.

Però el llistat de fragilitats que la crisi des de 2008 va deixar al descobert era més ampli. A escala global havien aparegut uns grans **desequilibris externs globals** –grans dèficits exteriors d'alguns països, com els Estats Units o els del sud d'Europa, i grans superàvits exteriors d'altres, amb la Xina i Alemanya al capdavant– que al principi es van justificar com efectes colaterals de la globalització, però que ràpidament es va haver de reconèixer que eren riscos de fragilitats importants. Els aspectes socioeconòmics també van passar a un primer pla. Els increments de les desigualtats que s'havien anat produint durant les dècades inicials de la globalització havien estat en certa mesura anestesiats pel creixement precisi, però amb l'esclat d'aquesta van esdevenir font de preocupacions i friccions importants. Organismes internacionals tan ortodoxos com l'OCDE o l'FMI van anar reconeixent la inseparabilitat entre les dimensions més estrictament econòmiques d'eficiència o competitivitat i les qüestions distributives com les desigualtats o la pobresa.

Una conseqüència de la crisi va ser reobrir el debat clàssic sobre les interaccions entre mercats i governs en el funcionament de l'economia.

La constatació que el simple **joc dels mercats** era insuficient per a tornar a l'equilibri va portar a implementar polítiques macroeconòmiques realment excepcionals des de 2008. Entre aquestes, cal destacar les polítiques monetàries que van portar els tipus d'interès pràcticament a zero i unes polítiques fiscals inicialment molt expansives, fins que els augments dels dèficits i de l'endeutament públic van amenaçar-ne la sostenibilitat. Malgrat això, la recuperació econòmica es mostrava lenta, «elusiva», com va assenyalar l'OCDE. «Massa lent durant massa temps» ha estat la manera com l'FMI ha descrit la decepció envers el creixement el 2016. Algunes economies emergents mostren símptomes d'alentiment o feblesa, es debatia si s'havien corregit de veritat les fragilitats que van portar a la crisi, mentre que, des de la perspectiva de la història del pensament, es fan servir descripcions com el risc d'un nou **estancament secular** mentre que d'altres confien en l'anomenat **optimisme tecnològic** d'una nova onada d'innovacions tecnològiques. Però tant els optimistes com els pessimistes reconeixen que un gran tema obert és el distributiu: com es repartiran entre els membres de la societat els dividendes –siguin més grans o més petits– d'una recuperació eventual. El 2017, just dos-cents anys després de la publicació de la gran obra de David Ricardo *Principis d'economia política i tributació* es tornarà a parlar del que figura al seu preàmbul: el paper central de la distribució de la renda com a problema central de l'economia política. I el capítol en què Ricardo defensa el comerç internacional té una lectura tan actual com el que va incorporar a la tercera edició sobre la *Qüestió de la maquinària*, en què debatia els impactes dels canvis tecnològics sobre l'activitat econòmica, l'ocupació i el benestar dels diferents sectors de la societat.

Estancament secular

Expressió que ja havien fet servir els clàssics del segle XIX i Alvin Hansen a finals dels anys trenta.

Vegeu el vídeo: Introducció al pensament econòmic després de la Segona Guerra Mundial: mercats i polítiques

Objectius

- 1.** Connectar les realitats econòmiques i sociopolítiques amb les idees sobre el funcionament del sistema econòmic i les seves interaccions en la segona meitat del segle XX i primeres dècades del segle XXI.
- 2.** Analitzar les idees canviants sobre el funcionament de les economies de mercats i els marges de maniobra de les polítiques públiques durant aquest període, i les seves implicacions per a les formulacions de polítiques macroeconòmiques.
- 3.** Analitzar les noves idees en el camp de la microeconomia, i les seves implicacions en àmbits com els mercats financers, el comerç internacional i les polítiques de regulació.
- 4.** Conèixer els principals autors del període i les seves aportacions als debats en macroeconomia i microeconomia.

1. Mercats i polítiques públiques: debats macroeconòmics

La Gran Depressió dels anys trenta va posar en relleu les insuficiències dels mecanismes d'ajustament automàtic per retornar les economies a nivells adients d'activitat i ocupació. Els arguments presentats per **John Maynard Keynes** en la *Teoria general de l'ocupació, l'interès i els diners*, publicada el 1936, defensaven la necessitat d'intervencions públiques mitjançant les polítiques que, des de llavors, s'anomenen **keynesianes**.

1.1. El sorgiment de les polítiques macroeconòmiques

Després de la Segona Guerra Mundial les formulacions macroeconòmiques keynesianes es van complementar amb les formulacions sociopolítiques per avançar en la construcció de l'estat del benestar. Els **informes de Wiliam Beveridge sobre Seguretat Social (1942) i polítiques de plena ocupació (1944)** van servir de referència a les mesures que, en acabar la guerra, va posar en marxa el govern laborista al Regne Unit.

El principal biògraf de Keynes, Robert Skidelsky, ha assenyalat que la defensa de Keynes de polítiques fiscals amb objectius d'estabilitat macroeconòmica es va conjugar amb les demandes de despesa pública necessàries per a configurar l'**estat del benestar**, la qual cosa va donar lloc al model econòmic i social de la segona meitat del segle XX.

Les argumentacions keynesianes a favor de més intervencions públiques en economia es van centrar inicialment en el paper de les **polítiques fiscals**. S'esperava que la despesa pública tingués un efecte multiplicador sobre l'activitat econòmica –generant un increment inicial que donés lloc a més consum– la magnitud del qual va ser objecte de debats al llarg del temps. Com es comenta més endavant, arran de la crisi de 2008, les controvèrsies sobre la **magnitud dels multiplicadors** va tornar a ocupar un lloc central en les debats sobre si les respostes expansives inicials i les mesures d'austeritat posteriors en alguns països eren o no adients.

L'altre gran eina de les polítiques macroeconòmiques, la **política monetària**, va ocupar inicialment un paper més secundari ja que, com Keynes va argumentar, en situacions en què els tipus d'interès es trobaven ja a nivells molt baixos era difícil posar en marxa estímuls monetaris addicionals, a banda que els principals motius que refrenaven les inversions en aquests contextos no eren tant les condicions financeres com les expectatives pessimistes sobre el futur, l'*animal spirits*. En aquest context es produïa l'anomenada **trampa de**

la liquiditat en la qual injectar més diners no servia ni per a baixar els tipus d'interès ni per a impulsar la inversió privada. En aquest escenari les polítiques monetàries es mostraven inefectives i deixaven el protagonisme a les polítiques fiscals.

Animal Spirits

Amb aquest expressiu terme, Keynes va descriure els factors psicològics, no estrictament quantificables ni necessàriament racionals, que influeixen sobre les decisions econòmiques, sobretot en moment d'incerteses o tensions. També és el títol d'un llibre publicat el 2009 per dos premis Nobel d'economia, George Akerlof i Robert Shiller (guardonats el 2001 i 2013 respectivament) amb el subtítol «Com la psicologia humana condueix l'economia, i per què importa per al capitalisme global» en què amplien les formulacions de Keynes i destaquen molts casos en els quals els factors emocionals –de difícil quantificació i modelització– tenen influències decisives.

1.2. Principals models macroeconòmics: el paper del model IS-LM

Però a mesura que es normalitzaven les situacions econòmiques en les dècades posteriors a la Segona Guerra Mundial les polítiques monetàries van recuperar protagonisme, paral·lelament a les polítiques fiscals. Des de la perspectiva de l'anàlisi econòmica ja el 1937 John Hicks havia intentat una reconciliació/síntesi entre les idees keynesianes i els de l'economia clàssica en un senzill model basat en l'equilibri simultani del sector real de l'economia i el sector monetari. Aquest article –titulat «Mr. Keynes i els clàssics»– ha estat el punt de partida del **model macroeconòmic IS-LM**, que ha dominat els manual de macroeconomia durant dècades. La denominació del model deriva de les condicions d'equilibri en el sector real –producció = demanda agregada, o, de manera equivalent en economies senzilles, estalvi (*S*, *saves* en anglès) = Inversió (*I*)– mentre que en el sector monetari la demanda de diners, expressada com a preferència per la liquiditat *L* (diners com actius líquids en contraposició a actius més rendibles però menys líquids, com ara bons, accions o immobles) havia d'equilibrar-se amb l'oferta monetària, *M*, controlada (en principi) per les autoritats monetàries, normalment els bancs centrals.

Una part important de l'anàlisi econòmica dels anys cinquanta i seixanta va aprofundir en els diversos components d'aquestes formulacions. El **consum** –component principal de la demanda en tots els països– va ser objecte d'atenció per anar més enllà que la simple dependència de la renda disponible. Aportacions com la **renda permanent**, de Milton Friedman, o el **cicle vital**, d'**Albert Ando i Franco Modigliani**, tenien en comú introduir les perspectives del perfil d'ingressos de les persones al llarg del temps per explicar les decisions de consum i estalvi. Les decisions d'inversió es van analitzar també anant més enllà dels *animal spirits* per explicitar el paper del cost d'obtenir finançament,

les perspectives de rendibilitats al llarg del temps, etc. En l'àmbit monetari i financer un avenç important van ser els enfocaments adreçats a la **selecció de cartera** (*portfolio selection*), que situaven la demanda de diners en el context més ampli de com optimitzar les posicions de riquesa o la cartera dels econòmics considerant factors com ara les rendibilitats i els riscos de cadascuna de les opcions disponibles. El premi Nobel **James Tobin** va formular aquest plantejament el 1958 i va iniciar els desenvolupaments en economia financera que es comenten més endavant.

James Tobin: risc, liquiditat i selecció de cartera

En els enfocaments clàssics la demanda de diners es justificava bàsicament per finançar les transaccions econòmiques. Keynes va introduir, addicionalment a aquest «motiu transaccions», els anomenats **motiu precaució** i **motiu especulació** com a justificació de la «preferència per la liquiditat», és a dir, la conveniència de mantenir una part de la riquesa en forma de diners. James Tobin formula d'una manera més àmplia com els agents econòmics decideixen quina part de la seva cartera (riquesa) mantenen en diferents formes: líquida –però sense rendibilitat– o en actius que ofereixen rendibilitat... però també riscos. L'equilibri entre rendibilitat i risc, segons les preferències dels diferents actors econòmics, és el punt de partida del que posteriorment seran models molt més sofisticats de selecció de cartera (*portfolio management*).

El **model IS-LM** va servir per a avaluar les interrelacions entre polítiques fiscals i monetàries, i també per a debatre'n l'efectivitat.

Els arguments a favor de les polítiques fiscals apuntaven als trets keynesians originals esmentats:

- una inversió privada poc sensible als tipus d'interès i
- una situació propera a la trampa de la liquiditat.

Per contra, els defensors de la política monetària argumentaven que aquesta sí que afectava de manera important als tipus d'interès, i que aquests influïen de forma notable sobre les decisions d'inversió privada. Aquest argument dels **monetaristes** es completava criticant les polítiques fiscals: més despesa pública, es deia, pressionaria a l'alça els tipus d'interès (entre d'altres raons per la necessitat d'oferir tipus més elevats per induir a comprar més deute públic amb el qual es finançava la despesa pública), la qual cosa desanimaria la inversió privada: aquest **efecte expulsió** (*crowding out*) de la inversió privada per part de la despesa pública ha estat un dels arguments més repetits en contra de les polítiques fiscals més actives. La rèplica keynesiana ha estat no solament

discutir les dades sinó també les propostes per a complementar les expansions fiscals amb expansions monetàries per tal de que aquestes contribuïssin a mantenir baixos els tipus d'interès, la qual cosa evitaria l'efecte expulsió.

Més enllà dels debats estrictament econòmics, aparentment tècnics, entre partidaris de les polítiques fiscals i de les polítiques monetàries, també hi havia altres propostes. Assolir un increment de l'activitat econòmica mitjançant una expansió monetària que reduís els tipus d'interès i incentivés les inversions privades donava més protagonisme al sector privat. Assolir un increment similar de l'activitat mitjançant despesa pública implica una participació més gran del sector públic en l'economia i la societat. Hi havia, doncs, dimensions sociopolítiques darrere del debat econòmic, en una controvèrsia tradicional en economia que arriba plenament a l'actualitat.

El *Curs d'economia moderna* de Samuelson

Probablement un dels llibres d'economia més venuts de tots els temps ha estat el famós *Curs d'economia moderna*, del professor Paul Samuelson, la primera edició del qual data de 1948. Va contribuir a incorporar les idees keynesianes als cursos universitaris, integrant-les amb les aportacions més tradicionals. Les aportacions de Hicks i de Samuelson són referències essencials de l'anomenada **síntesi neoclàssica-keynesiana**.

Vegeu el vídeo: Principals models macroeconòmics: el paper del model IS-LM

1.3. Internacionalització de l'economia

Des de finals dels anys cinquanta es va obrint pas la **internacionalització de l'activitat econòmica**, tant la comercial com la financera. El premi Nobel (de 1977) **James Meade** planteja la dualitat entre els **objectius econòmics interns** –incloent-hi la plena ocupació– i **externs**, en termes d'una posició de la balança de pagaments equilibrada, sense dèficits comercials excessius (o per compte corrent). Algunes vegades, aquest objectius interns i externs podien entrar en conflicte, com van posar en relleu els anys seixanta alguns casos en què una expansió econòmica interna va portar a augmentar les importacions (de béns de consum i/o de maquinària) generant un desequilibri en la balança de pagaments. Es parla de la **restricció exterior** que, en casos com aquests, enfronten unes economies que es van obrint internacionalment.

La mobilitat creixent de capitals que, com ja s'ha indicat, avança a partir dels anys seixanta, també canvia de manera important el funcionament de les economies. **Robert Mundell** (premi Nobel d'economia el 1999) amplia el **model IS-LM a les economies obertes**. Un resultat important és que en el cas límit de **perfecta mobilitat de capitals**, un país no pot triar els tipus d'interès, ja que si, per exemple, els vol fixar per sota dels tipus vigent a escala internacional es trobarà amb una sortida de capitals que tard o d'hora l'obligaria a retornar

als tipus internacionals. De fet, la proposta de Keynes a Bretton Woods anava encaminada a evitar aquesta situació, mitjançant limitacions a la mobilitat internacional de capitals, una formulació que va defensar Tobin a principis dels setanta mitjançant el que s'ha anomenat la **taxa Tobin**, que ja en l'era de la globalització ha tornat a ser una proposta amb suports. L'alternativa seria abandonar els tipus de canvi fixos i permetre que fossin els mercats els que determinessin els valors –les paritats– de les monedes, un pas que es va produir a partir de 1973.

L'abandonament per part de les principals economies industrialitzades dels compromisos de tipus de canvi fixos assumits a Bretton Woods, per deixar en mans dels mercats de divises les fluctuacions en els tipus de canvi, va donar lloc a l'**era dels tipus flexibles, flotants o fluctuants**. Els plantejaments teòrics sobre tipus de canvi flexibles –principalment els de **Milton Friedman** i **Harry Johnson**– preveïen que això portaria de forma automàtica i suau a recuperar els equilibris en les balances de pagaments. La dècada de 1970 va mostrar que aquesta expectativa era excessivament optimista: els ajustos no van ser ni tan ràpids ni tan automàtics, cosa que va reobrir els debats sobre els avantatges i els inconvenients dels sistemes alternatius de fixació dels tipus de canvi. **Rudiger Dornbusch** va explicar en 1977 com es podien produir mecanismes d'*overshooting*, en què els ajustos cap a nous equilibris inicialment eren excessius i requerien correccions posteriors. La clau era que els mercats financers –nacionals i internacionals– responien amb més velocitat a circumstàncies canviants mentre que els preus del béns i serveis ho feien de forma més gradual.

Aquesta dualitat entre els ajustos en els mercats financers i els mercats reals ha estat des de llavors una constant.

1.4. Inflació i atur: la corba de Phillips

Un altre desenvolupament important que neix a finals dels cinquanta i obté un gran ressò en les dècades posteriors és la relació coneguda com a **corba de Phillips**. Un estudi empíric publicat el 1958 per A.W. Phillips va trobar una relació relativament estable entre la variació dels salaris nominals i la taxa de desocupació en les dades britàniques entre 1861 i 1957. Més desocupació estava associada amb un creixement més baix –i en alguns moments fins i tot amb descensos– dels salaris, mentre que en èpoques de més activitat i desocupació més baixa els salaris tendien a créixer més. L'èxit de l'estudi de Phillips va ser més que notable; d'una banda, va portar a reformulacions de les relacions entre inflació (en lloc de salaris) i desocupació; i de l'altre a aplicacions a d'altres països que van mostrar en general que es tractava d'una relació aplicable de manera general.

Va ser especialment rellevant la interpretació de la corba de Phillips que van fer els premis Nobel **Paul Samuelson** i **Robert Solow** que, amb dades referides als Estats Units, ja el 1960 van argumentar que la relació estable entre inflació i atur tenia l'aspecte negatiu de mostrar un *trade off* (**conflicte**) entre ambdós problemes, però que també, en positiu, deixava oberta la porta a **triar** una determinada combinació inflació/atur. Es va parlar fins i tot de la corba de Phillips com un «menú per a triar polítiques», amb posicionaments polítics més esbiaixats cap a reduir l'atur –acceptant més inflació– i d'altres que prioritzaven reduir la inflació fins i tot assumint més atur.

En tot cas el *trade-off* entre inflació i atur està present en altres àmbits de l'anàlisi econòmica, més enllà de la corba de Phillips. L'anomenada **regla de Taylor** de política monetària és un cas significatiu. Es tracta d'una formulació realitzada inicialment el 1993 pel professor **John Taylor**, que també ha ocupat càrrecs destacats en el govern dels Estats Units, que –com la corba de Phillips– es basa en un estudi empíric sobre el comportament dels principals bancs centrals, inicialment la Reserva Federal, en què es constata una regularitat notable segons la qual l'autoritat monetària augmenta els tipus d'interès quan la inflació supera un nivell de referència i quan l'atur se situa per sota d'un nivell també considerat natural o d'equilibri; i en canvi els bancs centrals redueixen els tipus d'interès en resposta a la baixa inflació o a taxes d'atur elevades. La fixació dels tipus d'interès que fan servir les autoritats com a eina de política monetària seria doncs una funció del comportament de la inflació i de l'atur: la regla de Taylor permet calcular les ponderacions relatives que assignen les autoritats a aquestes dues variables. L'extrapolació de la regla de Taylor a altres països permet també valorar les diferents ponderacions que diverses societats atorguen a la inflació i a l'atur com a factors determinants de les respostes de polítiques monetàries.

El paper de la regla de Taylor s'ha anat revalorant almenys per dos motius:

1) Perquè les polítiques monetàries han passat de controlar l'oferta monetària (M a la LM) a determinar els tipus d'interès, entre d'altres raons perquè la innovació financera i la mobilitat internacional de capitals ha anat fent cada vegada més difícil trobar relacions estables entre alguna definició de M i les variables rellevants com activitat o inflació. Això ha fet que alguns analistes considerin que la fixació dels tipus d'interès seguint la regla de Taylor actua com un substitut de l'equació LM en els models macroeconòmics bàsics. **Olivier Blanchard**, professor del MIT durant molts anys i economista en cap de l'FMI durant els difícils anys 2008-2015, explica aquest canvi com una de les novetats més importants i alhora pedagògiques en l'anàlisi macroeconòmica moderna.

2) Pel seu paper com a indicador de si el tarannà de la política monetària és **excessivament expansiva o contractiva**. Així, el mateix John Taylor ha criticat que, en els anys anteriors a l'esclat de la crisi de 2008, la política monetària de la Reserva Federal (Fed) havia estat excessivament laxa, amb tipus d'interès

més baixos del que correspondrien a la seqüència històrica. Aquesta crítica implica que, eventualment, la permissivitat de la Fed hauria contribuït a inflar les bombolles d'endeutament i els preus d'actius immobiliaris i borsaris.

1.5. Les reformulacions (neo)clàssiques: de Friedman a Lucas

Aquesta interpretació va ser rebutjada pels també premis Nobel **Milton Friedman** (guardonat el 1976) i **Edmund Phelps** (el 2006). L'argument de Friedman publicat el 1968 va tenir una influència especial: assenyalava que fins i tot si a curt termini unes polítiques expansives adreçades a reduir l'atur poguessin tenir un cert èxit, a mesura que la inflació anés augmentant, els treballadors –i altres agents econòmics– incorporarien unes **expectatives més grans d'inflació a les negociacions salarials**, reivindicant pujades que com a mínim mantinguessin el poder adquisitiu dels salaris, es a dir, els salaris reals. Friedman argumentava que això desplaçaria la corba de Phillips inicial, de manera que aquesta deixaria de ser una relació estable: paradoxalment els intents de treure profit de la corba de Phillips donaven lloc a la seva desaparició com a relació estable! La conseqüència pràctica era que només podria servir una acceleració continuada de la inflació que anés «sorprenent» els agents econòmics, però això era insostenible. Així, Friedman va arribar a la conclusió que més valia renunciar als intents d'aprofitar la corba de Phillips i reconèixer que cada economia té una **taxa natural d'atur** que no es pot combatre amb «alquímia macroeconòmica», sinó amb mesures de millora del funcionament dels mercats de treball.

Els plantejaments contraris a les polítiques macroeconòmiques van anar més lluny amb les **expectatives racionals** associades amb els premis Nobel **Robert Lucas** i **Thomas Sargent** (premis Nobel el 1995 i 2011, respectivament). Si els agents econòmics coneixen el funcionament de l'economia i són capaços de preveure de forma racional els efectes de les mesures que es prenen i formar expectatives amb racionalitat, no podran «ser sorpresos», sinó que, ben al contrari, adaptaran el seu comportament –en les negociacions salarials, revisions de contractes, etc.– a les conseqüències previstes de les polítiques econòmiques. De nou la conclusió va en la línia que el millor que poden fer els poders públics es **subministrar un marc estable**, predictable, per tal de deixar en mans dels agents privats l'adaptació a les circumstàncies canviants. Els enfocament dels anomenats **nous clàssics** (*New Classical*) són la màxima expressió d'aquestes posicions que, en cert sentit, representen un retorn als plantejaments anteriors a la revolució keynesiana.

L'article «El paper de la política monetària», discurs presidencial que Milton Friedman va adreçar a l'Associació Americana d'Economistes el 1968, és un dels més citats de la segona meitat del segle XX. Conté la crítica a la possibilitat de fer servir la corba de Phillips com a «menú per a triar polítiques» i presenta l'argumentació a favor que les polítiques econòmiques –especialment la monetària– haurien de renunciar a ser «activistes» –influir en les variables reals– i centrar-se, en canvi, a subministrar condicions d'entorn estables en el funcionament del sector privat de l'economia.

1.6. Xocs d'oferta

Un altre sotrac al qual van haver de fer front les polítiques econòmiques van ser els anomenats **xocs d'oferta**, el primer gran episodi dels quals va ser la pujada del preu del petroli el 1973-1974. Les autoritats es van trobar en una situació nova, ja que convivia una **pujada de preus** –impacte inicial de l'encariment del petroli i els efectes induïts sobre el conjunt de mercaderies que fan servir com a *inputs* el petroli i els seus derivats– amb una **caiguda de l'activitat econòmica** resultant de la reducció de la demanda (per haver de transferir una part més gran de la renda als països productors de petroli) i problemes d'oferta (en no estar preparat el teixit industrial a operar amb un petroli molt més car).

Estagflació va ser la denominació que va rebre aquesta combinació d'estancament + inflació.

Del model IS-LM al d'oferta i demanda agregades

Una implicació va ser el reconeixement de la necessitat d'introduir les **consideracions d'oferta agregada** a la macroeconomia. Fins llavors es considerava, en la tradició keynesiana, que la principal font de problemes de gestió macroeconòmica era la demanda –insuficiència o, de vegades, excessos– i que regulant la demanda agregada amb polítiques fiscals i monetàries s'aconseguiria estabilitzar el nivell d'activitat i ocupació. Els xocs d'oferta evidencien que també poden sorgir problemes en aquest vessant –costos de l'energia, però també d'altres, incloent-hi problemes de productivitat– i van portar a complementar el model tradicional IS-LM amb el d'oferta i demanda agregades.

El dilema era que si es feien servir polítiques macroeconòmiques de gestió de la demanda agregada de tipus contractiu per reduir la inflació, llavors s'accentuava l'estancament. I si es feien servir polítiques expansives per combatre l'estancament, aleshores es disparava encara més la inflació. I, cal afegir, que si a escala internacional cada país triava la seva pròpia opció,

L'heterogeneïtat creixent dificultava mantenir l'estabilitat monetària i financera a escala internacional, com va succeir els anys setanta. Ja s'ha indicat que, en aquest context, Europa va abandonar el primer intent de fer una moneda única, tal com va proposar el Pla Werner el 1969. I alguns intents de coordinació internacional, com la cimera de Bonn de 1978 entre Alemanya, Estats Units i Japó no van produir resultats. La transició de tipus de canvi fixos a tipus de canvi flexibles s'estava mostrant més convulsa del que alguns havien pronosticat.

Si la reaparició de la inflació i la inestabilitat monetària i financera dels anys setanta va propiciar el que **Harry Johnson** va anomenar la **contrarevolució monetarista** també els plantejaments keynesians es van veure obligats a trobar nous arguments. Entre aquests destaquen una fonamentació més rigorosa en termes microeconòmics per explicar per què algunes rigideses de preus i salaris dificultaven confiar en els ajustos ràpids i automàtics dels mercats, o com en situacions en què els agents econòmics tenen informació imperfecta o incompleta, no és aplicable, per tant, el supòsit de «plena racionalitat».

1.7. Problemes financers

La funció bàsica del sistema financer és captar l'estalvi i canalitzar-lo de manera eficient envers les inversions productives.

Aquesta tasca cabdal quan es porta a terme de forma fluida sovint passa desapercebuda i es considera un ingredient que es dóna per descomptat en els mecanismes econòmics. Però la història demostra que quan, per diverses raons, aquesta funció essencial del sistema financer es veu pertorbada, les implicacions són greus. Les crisis més importants, com les que van esclatar el 1929 i 2008, en són bons exemples.

Els models macroeconòmics com l'IS-LM i el d'oferta i demanda agregades inclouen el sector monetariofinancer d'una manera simplificada en què representa que les polítiques econòmiques afecten els tipus d'interès i això influeix sobre el nivell d'inversió privada i altres partides de despesa sensibles als tipus d'interès, com l'adquisició d'habitatges i de béns de consum durador (automòbils, electrodomèstics, etc.), que sovint requereixen finançament. El mecanisme de transmissió de les polítiques econòmiques –especialment la monetària– no atorgava un paper detallat al comportament de les entitats financeres. Hi havia una certa «desconnexió» entre el funcionament de la macroeconomia i les anàlisis del mercats financers.

Un dels canvis recents, com ha destacat Olivier Blanchard, execonomista en cap de l'FMI, ha estat la **necessitat de «reconnectar» macroeconomia i finances**.

L'impacte de les disfuncions financeres eventuais sobre el funcionament del conjunt de l'economia ha fet imprescindible avançar en aquesta línia. Una primera implicació és l'assumpció de responsabilitats per part de les autoritats econòmiques, no tan sols en la gestió de la política monetària tradicional, sinó també en la supervisió –a escala individual de cada entitat financera però també del conjunt del sistema financer– de la solvència del sistema mitjançant les anomenades **polítiques macroprudencials**.

Un aspecte important del funcionament del sistema financer a escala internacional ha estat, des de finals del segle xx, l'aparició de **desequilibris externs globals**. És normal –i fins a cert punt eficient– que el sistema financer internacional permeti als països amb insuficiència d'estalvi nacional complementar aquest amb estalvi procedent de l'exterior per poder així finançar un volum més important d'inversió. I, correlativament, els països amb excedents d'estalvi –capacitat de finançament– poden prestar-los als països amb necessitat de finançament exterior. Però, des de finals del segle xx i els primers anys del segle XXI, la magnitud d'aquests desequilibris va augmentar de forma molt notable i va comportar grans superàvits exteriors d'economies com la Xina i Alemanya i grans dèficits exteriors en altres com Estats Units, Espanya i altres països del sud d'Europa. Blanchard i altres autors han discutit en quina mesura aquesta ampliació dels desequilibris externs responia a raons de fons –oportunitats d'inversió en alguns països, per exemple– o en quina mesura eren símptomes de distorsions o disfuncions que podien esclatar tard o d'hora. A més, les consideracions geopolítiques també eren preocupants: quina serien les implicacions del fet que la Xina fos el país del món amb més superàvit i Estats Units el que tingués més dèficit exterior? Com ha afectat al procés d'integració europea la convivència en la zona euro de països com Alemanya amb gran superàvit i altres com els del sud que van arribar abans de la crisi a dèficits molt importants? Encara que, en general, des de 2009, els desequilibris s'han reduït, roman el dubte sobre si ha estat una correcció transitòria associada amb la contracció de la crisi, amb el risc que els desequilibris puguin reaparèixer.

1.8. Crisi: més keynesianisme? Debats sobre multiplicadors

L'esclat de la crisi financera el 2008 reobre debats històrics. La gravetat de la situació va fer que les apel·lacions a intervencions públiques fossin unànimes. A més de les intervencions directes en el sistema financer –**rescats** en la terminologia habitual–, les respostes de les polítiques macroeconòmiques van ser excepcionalment expansives: els increments de despesa pública, combinats amb la reducció dels ingressos fiscals com a conseqüència de la contracció econòmica, van comportar **dèficits públics molt importants**, finançats bàsicament

Vegeu també

La necessitat de reconnectar macroeconomia i finances s'analitza amb més detall en el mòdul «Debats sobre la dinàmica del sistema econòmic: des de la segona meitat del segle xx a la globalització i les crisis del segle XXI».

Vegeu també

En el mòdul «Debats sobre la dinàmica del sistema econòmic: des de la segona meitat del segle xx a la globalització i les crisis del segle XXI» s'analitzen amb més detall els riscos i les fragilitats a què poden portar les disfuncions financeres i les seves connexions amb les crisis financeres recents.

emetent deute públic, la qual cosa va accelerar els **indicadors d'endeutament** fins a nivells no coneguts des de la Segona Guerra Mundial. Les polítiques monetàries van reduir els tipus d'interès oficials de forma dràstica, fins a assolir nivells de pràcticament zero en les principals economies avançades. Esgotat el marge de reducció de tipus, els principals bancs centrals van buscar vies no convencionals o d'expansió quantitativa, que a la practica es van traduir en la concessió de crèdits a les entitats financers de forma cada vegada més relaxada. Es va tornar a sentir parlar de **trampa de la liquiditat** i de la necessitat de recuperar les polítiques keynesianes; de nou se sentia parlar més dels riscos de deflació que dels problemes de la inflació, etc.

De nou les comparacions entre 1929 i 2008 estaven a l'ordre del dia. I amb aquestes, també les controvèrsies com les que van sostenir **John M. Keynes** i **Friedrich von Hayek**. Una terminologia que va obtenir cert ressò contraposava els economistes d'aigua salada amb els d'aigua dolça (*salt water* i *fresh water*) en referència al fet que els defensors de les polítiques d'intervenció dels poders públics es concentraven a les universitats situades a les costes marítimes dels Estats Units, atlàntica i pacífica –Princeton, Columbia, Harvard, Berkeley, entre les més importants– mentre que, en general, els defensor de menys intervencions ocupaven les universitats dels gran llacs –Chicago, Minnesota, Rochester, Carnegie-Mellon com a més destacades. De fet, la distinció va ser utilitzada des dels anys setanta; atribuïda a Robert Hall, es va recuperar per avaluar els posicionaments enfront de la crisi. **Paul Krugman** (premi Nobel d'economia el 2008), **Larry Summers** (secretari del Tresor amb el president Clinton i assessor del president Obama), **Olivier Blanchard** (economista en cap de l'FMI entre 2008 i 2015) o **David Romer** (també assessor del president Obama) destaquen entre els defensors de les polítiques públiques –*salt water*– mentre que **John Cochrane**, **Robert Lucas**, **Finn Kydland** o **Edward Prescott** (els tres darrers guardonats amb el Nobel) formaven part de l'altre grup d'acadèmics.

El debats postcrisi van tenir dos vessants relacionats. Just després de la crisi les respostes expansives en política fiscal van ser defensades sobretot pels economistes d'aigua salada. Alguns anys després, quan els dèficits i l'endeutament públics havien crescut considerablement i es van començar a plantejar **consolidacions fiscals** –conegudes popularment com **retallades**– van ser els economistes d'aigua dolça els que més les van defensar, mentre que l'altre sector les criticava o recomanava gradualisme. «Reduir l'endeutament públic és una maratón, no un esprint», va ser l'expressió utilitzada.

En totes aquestes qüestions va agafar volada el debat sobre la dimensió dels multiplicadors de les polítiques macroeconòmiques, el vell concepte keynesià sobre quins efectes tindrien sobre l'activitat econòmica les variacions de despesa pública o les modificacions d'impostos.

Els estudis fets, per exemple, des de l'Administració Obama, defensaven uns valors importants dels multiplicadors –superiors a 1 i propers a 2, en la línia dels valors que va suggerir Keynes–, mentre que els crítics amb les polítiques públiques argumentaven valors molt més baixos. Quan més tard es va debatre l'impacte de les retallades fiscals, de nou els d'aigua salada van apuntar a un cost important en termes de contracció econòmica –cal recordar que els multiplicadors funcionen tant a l'alça com a la baixa–, mentre que els d'aigua dolça en van menystenir els impactes perquè consideraven molt petits els multiplicadors, i fins i tot en alguns casos parlaven de **contraccions fiscals expansives**, un terme paradoxal que ha estat difícil de contrastar amb fets. Quan el 2012-2013 l'FMI va publicar estudis –en què va participar Olivier Blanchard– en els quals explicava/lamentava que havia errat en les seves prediccions, entre d'altres raons per haver infravalorat els multiplicadors, i donava parcialment la raó als economistes *salt water*, el ressò va ser important.

Vegeu també

En el mòdul «Debats sobre la dinàmica del sistema econòmic: des de la segona meitat del segle XX a la globalització i les crisis del segle XXI» es reprenen alguns d'aquests debats en el context més ampli de les valoracions del funcionament del conjunt de l'economia a les darreres dècades.

Connexions entre microeconomia i macroeconomia

En les darreres dècades s'ha anat avançant cap a una millor connexió entre macroeconomia i microeconomia. Amb la intenció d'explicitar els fonaments microeconòmics de la inflació i l'atur, per exemple, es va presentar un important llibre, titulat *Fonaments microeconòmics de la inflació i l'atur*. Atès que una part de les crítiques a algunes formulacions keynesianes ha estat que simplement postulaven que hi havia rigideses de preus i salaris que dificultaven els mecanismes d'ajust dels mercats, els plantejaments nekeynesians han desenvolupat fonamentacions microeconòmiques d'aquestes rigideses, en termes, entre d'altres, de costos d'ajustament a situacions canviants. D'aquesta manera es connecten els debats sobre les formes en què funcionen la macroeconomia i la microeconomia en les economies modernes.

2. Desenvolupaments en microeconomia

A més dels debats macroeconòmics, també cal fer referència a importants desenvolupaments en el pensament microeconòmic relatiu al funcionament dels mercats, que tenen també implicacions per a explicar el funcionament de les economies modernes.

Cal esmentar algunes línies importants en temes centrals de la microeconomia. El 1937 **Ronald Coase** (premi Nobel d'economia el 1991), en un article titulat «La naturalesa de l'empresa», va plantejar el debat sobre per què algunes vegades es confiava en els mercats per obtenir determinats productes, i en canvi en d'altres s'articulaven organitzacions com les empreses, amb una coordinació i autoritat centralitzades. En quines circumstàncies és preferible la via del mercats i en quines convé organitzar una empresa? Les respostes de Coase apel·laven als **costos de transacció** i a la possibilitat de definir bé el **drets de propietat**: si un actiu essencial al procés productiu és un secret industrial –la fórmula de la Coca-Cola és el cas més mediàtic– cal una organització que el preservi. El també premi Nobel (el 2009) **Oliver Williamson** ha ampliat els debats sobre els motius per a organitzar una part de les relacions econòmiques i empresarials per les vies alternatives dels mercats o d'unitats empresarials. En l'era de la globalització, han guanyat pes aquestes formulacions quan s'han aplicat als diversos mecanismes que poden adoptar les empreses per multinacionalitzar-se, donant lloc a les anomenades **cadena global de valor (GVC)**¹: quan convé establir filials a països estrangers per produir o vendre a nous mercats i quan convé fer contractes amb proveïdors externs? Tot i això, la realitat demostra que les fórmules són realment molt diverses: algunes empreses fan contractes amb empreses jurídicament independents però amb un grau elevat de dependència econòmica i tecnològica.

⁽¹⁾ Acrònim de l'anglès *global value chains*.

2.1. Competència imperfecta: regulacions i teoria de jocs

Però una gran part dels avenços en microeconomia han estat relacionats amb superacions del paradigma més bàsic del mercats de competència perfecta. La constatació de graus importants de concentració del **poder de mercat** –situacions de **competència imperfecta**–, com també el paper cada vegada més important de les **economies d'escala** –associat en bona mesura amb tecnologies cada vegada més sofisticades– i uns **consumidors més experts**, que valoren tenir accés a una varietat àmplia de productes diferenciats, han portat a reformulacions importants en l'àmbit estrictament microeconòmic i en altres aplicacions com el comerç internacional. L'anàlisi dels comportaments en situacions d'incertesa i les imperfeccions de la informació també ha experimentat avenços importants.

Una de les línies més destacades han estat els avenços en **competència imperfecta**. Ja abans de la Segona Guerra Mundial les idees de **Chamberlain** i **Robinson**, entre d'altres, havien portat a l'anàlisi de les estructures de mercats més enllà de les contraposicions entre competència perfecta i monopoli o oligopoli, per introduir variants més sofisticades i realistes. Això ha donat lloc al que sovint s'anomena la **teoria de l'organització industrial** –o **economia industrial**– amb noves eines i plantejaments. Una complicació que es poden trobar les polítiques reguladores és la capacitat d'algunes de les poderoses empreses que haurien de ser objecte de les regulacions per a influir sobre les mesures aplicables. El premi Nobel de 1982 **George Stigler**, defensor de les virtuts de la competència en els mercats, fins i tot parla dels riscos de la «**captura**» **dels reguladors** per part dels interessos de les empreses que cal regular. També l'altre principal guardonat amb el Nobel que ha treballat aquestes qüestions, l'economista francès **Jean Tirole**, ha tractat aquest important aspecte de l'economia política de les regulacions.

Nobel d'economia a Jean Tirole

La Teoria de l'organització industrial és el títol d'un llibre de referència del Nobel d'economia 2014, Jean Tirole, que resumeix i sistematitza els nous enfocaments en aquests àmbits.

Un avenç important en l'anàlisi de les interaccions estratègiques en els mercats de competència imperfecta ha estat la **teoria de jocs**, referida a situacions en què els resultats que obté un participant depenen no tan sols del que ell fa sinó també del que fan els seus rivals o coparticipants. Des que el 1944 **Johannes von Neumann** i **Oskar Morgenstern** van incorporar aquesta metodologia a l'anàlisi econòmica –en la seva obra *Teoria de jocs i comportament econòmic*– les aplicacions per a avaluar estratègies econòmiques i empresarials han estat molt freqüents. Autors com **John Nash** i d'altres han establert nocions d'equilibri i racionalitat amb importants aplicacions. Nocions com la d'**equilibri de Nash** han tingut moltes aplicacions no tan sols en el comportament dels oligopolis sinó en altres àmbits de les interaccions entre agents econòmics i socials.

2.2. Economies d'escala i heterogeneïtat: aplicacions al comerç internacional

Un dels factors que explica que la competència en els mercats sigui més complexa és el paper creixent de la diferenciació de productes. Quan es parla d'«automòbils» o «ordinadors» es tracta realment d'un ventall enorme de productes de diferents games de qualitats, característiques i preus, amb proliferació de marques i models... i un paper debatut de la publicitat. Alguns autors com **Kelvin Lancaster**, **Avinash Dixit** i **Joseph Stiglitz** han presentat formulacions de la **diferenciació de productes** que han permès formalitzar la proliferació de models, les estratègies de preus i qualitat en aquests contextos i les seves implicacions pel que fa a l'eficiència i el benestar.

Una de les aplicacions de les idees de competència imperfecta, economies d'escala –costos fixos importants en algunes activitats que limiten el nombre d'empreses que poden entrar de forma rendible en un sector– i diferenciació de productes, ha estat la que en el seu moment es va anomenar la **nova teoria del comerç internacional**.

A partir del fet innovador del comerç intraindustrial –intercanvis de productes similars entre països també similars–, que desafiava les explicacions tradicionals del comerç internacional, aquests nous enfocaments, desenvolupats per autors com **Lancaster** o **Krugman** en les dècades de 1970 i 1980, expliquen com els beneficis del comerç internacional es poden derivar no tan sols d'aprofitar diferències entre països sinó també de permetre un millor aprofitament de les **economies d'escala** o de donar més respostes a les **preferències heterogènies dels consumidors**. Aquestes explicacions van néixer inicialment a l'entorn de la integració europea –per explicar els beneficis de crear mercats compartits més amplis– o dels primers acords liberalitzadors entre els Estats Units i Canadà, però el seu impacte per a explicar els beneficis del comerç internacional ha estat important, encara que també s'ha tractat de fer servir aquestes idees per intentar legitimar plantejaments proteccionistes. Entre aquests, cal destacar les anomenades **polítiques comercials** –o **industrials**– estratègiques, molt debatudes en casos com la rivalitat entre Boeing i Airbus, en què es discuteix l'efectivitat de mesures com el suport tecnològic de la UE envers l'R+D+I en el sector aeronàutic europeu o el suport de la política de defensa dels Estats Units com a eina per a afavorir la indústria aeronàutica nord-americana.

Una altra connexió important entre microeconomia i comerç internacional ha estat la derivada de poder analitzar com els **processos d'obertura i liberalització comercial** han incidit sobre les diferents empreses. Disposar d'estadístiques desagregades en l'àmbit de l'empresa –i no tan sols del conjunt d'un sector o indústria– va permetre establir algunes relacions empíriques, entre les quals destaca una correlació significativa entre les empreses amb millors nivells de productivitat i les que assolien posicions exportadores. Dit d'una altra manera, els **canvis en les regles del joc** –**més inserció en l'economia global, més integració regional**– tenien impactes heterogenis en les diferents empreses fins i tot d'un mateix sector; les més eficients o productives es podien beneficiar de les possibilitats d'accedir a nous mercats exteriors, mentre que les més ineficients o menys productives es trobaven en dificultats enfront de l'aparició de nous rivals procedents de l'exterior, la qual cosa podia fins i tot comportar-ne la desaparició. **Marc Melitz**, el 2003, va racionalitzar de forma destacada aquesta heterogeneïtat. Casos com el tèxtil europeu, amb exemples de fallides d'empreses provocades per la competència dels països en desenvol-

lupament, però també amb casos molt coneguts d'empreses que han esdevingut líders mundials, evidencien la importància de desagregar a escala microeconòmica els estudis sobre els impactes de les noves realitats i regles globals.

2.3. Incertesa i informació imperfecta o asimètrica

La microeconomia més convencional es basava en el supòsit que els agents econòmics tenien «**informació perfecta**» sobre dades com la demanda, els costos, etc. La constatació que en el món real són molt freqüents les situacions d'incertesa, la informació incompleta o asimètrica (una de les parts de la transacció té més informació que l'altra), ha portat a desenvolupaments importants en relació amb com es veu alterat el funcionament de l'economia en aquestes circumstàncies i com afecta l'eficiència dels mercats, la qual cosa justifica, eventualment, l'aplicació de mesures reguladores.

Alguns autors ja esmentats van fer aportacions pioneres sobre aquestes qüestions. **Von Neumann** i **Morgenstern** van desenvolupar la **hipòtesi de la utilitat esperada** com una forma de valorar els possibles resultats de decisions en condicions d'incertesa. A principis dels anys seixanta, **George Stigler** va exposar els fonaments de l'**economia de la informació**, que aclareixen els beneficis addicionals derivats de posseir i/o obtenir un volum més gran d'una informació que no sempre es podia suposar que fos ni absoluta ni gratuïta.

Una aportació important va ser la de **George Akerlof** sobre **informació asimètrica**, inicialment referida al *market for lemons* (productes que poden tenir deficiències), com el mercat d'automòbils de segona mà, en què el venedor té més dades sobre la qualitat i les prestacions del producte que el comprador potencial, i que, en cas de deficiències, el venedor no té incentius per a subministrar aquesta informació al comprador, ja que afectaria negativament el preu que en pot obtenir. En aquest cas, les sospites sobre la veritable qualitat del producte poden afectar negativament el funcionament del mercat, ja que la dificultat per a discriminar atrauria un percentatge massa elevat d'articles deficients: seria un cas de l'anomenada **selecció adversa**.

Una altra situació derivada de la no observabilitat de les característiques és l'enfocament de la **senyalització**. Va ser formulada el 1974 pel premi Nobel **Michael Spence** amb una aplicació a l'àmbit del capital humà i l'educació: les titulacions o acreditacions acadèmiques serien **senyals** indicatius de les capacitats de les persones que les han obtingudes, que han superat amb esforç tasques amb un grau de dificultat i complexitat, per la qual cosa emetrien un senyal positiu –no accessible a tothom– que seria valorat pels contractants potencials.

El **risc moral**² és una altra dimensió important. En situacions en què un resultat depèn, almenys parcialment, de la cura amb què es comporti una persona –prudència a conduir, mesures de seguretat per a prevenir riscos, etc.– una plena cobertura dels riscos podria portar a relaxar les mesures de prudèn-

⁽²⁾ *Moral hazard* en l'expressió anglesa.

cia i augmentar així els riscos. Per això, es justifiquen mesures per a induir a un comportament assenyat, des de franquícies –mínims no coberts– a alguns contractes d'assegurances o obligacions de mesures de seguretat en pòlisses de cobertura de riscos de robatori, incendis, etc.

Les **decisiones sota incertesa** han rebut també una atenció creixent. Enfocaments com la **utilitat esperada** –que pondera els possibles resultats segons les probabilitats de cadascun d'ells– en són una primera aproximació. Les anàlisis de selecció de cartera iniciades per James Tobin, ja esmentades, en són una aplicació. De vegades, el problema rau en la dificultat d'assignar probabilitats a les diferents alternatives –quina era la «probabilitat» de fallida de Lehman Brothers uns pocs anys abans del sotrac el 2008?– especialment en esdeveniments poc probables però que, si finalment es produeixen, són molt negatius. Els problemes que han patit algunes empreses i països, com també, a escala global, els riscos més sistèmics aflorats amb la crisi financera des de 2008, han revitalitzat les anàlisis d'aquestes situacions. De fet, les situacions d'incertesa i informacions imperfectes o asimètriques són molt generals en la vida econòmica –i sociopolítica– però tenen un cas especialment rellevant en els mercats financers i d'assegurances. Els estudis sobre aquest tema de **Joseph Stiglitz** –avui un autor mediàtic, més conegut pels debats sobre la globalització i la crisi– el van portar a rebre el premi Nobel el 2001, juntament amb Akerlof i Spence.

Vegeu també

En el mòdul «Debats sobre la dinàmica del sistema econòmic: des de la segona meitat del segle XX a la globalització i les crisis del segle XXI» tornarem sobre aquest tema.

Cigne negre

El 2007 **Nassim Taleb** va publicar el llibre *Cigne negre*, subtítulat «L'impacte de l'altament improbable», en el qual detalla com esdeveniments infreqüents –com un cigne de color negre–, quan es produeixen, poden tenir un abast molt superior al previsible *a priori*. Entre d'altres raons per la manca de previsió i de **plans de contingència** per aquest escenari. Encara que la noció ha fet fortuna, també es discuteix fins a quin punt pot ser una coartada/justificació: per exemple, va ser el crack de Lehman Brothers i la crisi que va venir després un «cigne negre» o hi havia elements per a preveure o anticipar les fragilitats que van esclatar amb la crisi? Calen doncs mesures de prevenció i supervisió per evitar o minimitzar aquests tipus d'esdeveniments o se'n pot acceptar de manera passiva i/o resignada l'aparició?

Les diverses mans en economia

Des d'**Adam Smith** la noció de mà invisible ha esdevingut una referència consolidada en economia, com a forma d'expressar la confiança que els mecanismes de mercat permeten traduir milers de decisions individuals –guiades cadascuna per l'interès propi dels qui les adopten– en resultats col·lectius socialment eficients. Atès que els mercats presenten imperfeccions –com ara concentració de poder en determinats agents,

béns públics, externalitats, etc.– també hi ha marge per a les intervencions públiques, que conformen el que es pot anomenar la **mà visible de les polítiques públiques**. A aquesta dualitat entre les mans invisible i invisible, la microeconomia moderna hi ha afegit dos ingredients:

1) Les **relacions a mitjà i llarg termini**: a l'hora de comprar en determinats establiments o contractar determinades persones per a alguns serveis es desenvolupen relacions de confiança amb el pas del temps que estableixen mecanismes de clientela estable, que van més enllà d'una única transacció singular. **Arthur Okun**, assessor dels presidents Kennedy i Johnson, va encunyar el terme **encaixada de mans** per a referir-se a aquesta forma de relacions econòmiques, empresarials... i socials.

2) En situacions d'incertesa o informacions incompletes i/o asimètriques, com les que ja hem comentat en el text, de vegades els mecanismes de mercat poden presentar algunes **ineficiències** –per fer front a situacions de risc moral, selecció adversa, cignes negres, etc.–, que fan que es parli de la mà artrítica que requereix suport/regulacions per a assegurar resultats eficients.

Vegeu el vídeo: Incertesa i informació imperfecta o asimètrica

2.4. Equilibri general i formalització en economia

Una important línia de desenvolupament ha estat l'anàlisi de l'**equilibri general**, es a dir, de les interrelacions entre el conjunt dels mercats que operen en l'economia, tenint en compte les seves interdependències. Afrontar aquesta complexitat ha obert la porta a fer servir mètodes matemàtics de sofisticació creixent. Encara que l'equilibri general té precedents il·lustres com Walras, els enfocaments moderns tenen com a referència les aportacions de **Kenneth Arrow** (premi Nobel d'economia el 1972) –amb un article pioner de 1954 sobre l'existència d'equilibri en una economia competitiva– i **Gerard Debreu** (guardonat amb el Nobel el 1983).

També en macroeconomia la formalització de les anàlisis ha estat creixent, amb un ús ampli dels **models d'equilibri general estocàstic dinàmics** (DSGE, per les seves sigles en anglès).

La utilització creixent de formalitzacions quantitatives –matemàtiques, estadístiques i econòmiques– ha comportat debats sobre si aquestes eines útils per a operativitzar l'anàlisi de realitats complexes podria haver anat massa lluny, substituint –i no només complementant– el paper de l'economia com una disciplina que estudia els problemes humans i socials. S'ha convertit l'economia més en una part de les matemàtiques que en una ciència social?

Vegeu també

És un tema polèmic sobre el qual s'afegiran alguns comentaris al final de mòdul «Debats sobre la dinàmica del sistema econòmic: des de la segona meitat del segle XX a la globalització i les crisis del segle XXI».

3. Autors

Akerlof, George (1940-)	Professor de la Universitat de Califòrnia a Berkeley, Premi Nobel d'economia el 2001. Un dels economistes keynesians més influents. Va elaborar un dels models més rellevants d'informació asimètrica, <i>market for lemons</i> , 1971. També ha fet aportacions importants en mercats de treball, amb models de salaris d'eficiència, en un llibre publicat el 1986 en coautoria amb la seva esposa, Janet Yellen (que va accedir el 2014 a la presidència de la Reserva Federal). També ha destacat el paper dels <i>animals spirits</i> en els mercats financers i molts altres àmbits en dos llibres publicats el 2009 i el 2015, conjuntament amb el també premi Nobel Robert Shiller.
Arrow, Kenneth (1921-)	Premi Nobel d'Economia el 1972, professor a les universitats de Stanford i Harvard. Ha estat un dels artífexs de la teoria de l'equilibri general (juntament amb G. Debreu) i de l'eficiència en l'assignació de recursos. El 1951 va publicar <i>Elecció social i valors individuals</i> en què es formula el teorema d'impossibilitat d'Arrow relatiu a la inviabilitat de trobar un criteri d'elecció social que satisfaci simultàniament determinades condicions raonables. El 1962 va publicar un article precursor del que posteriorment serien els enfocaments del creixement econòmic amb rendiments creixents.
Barro, Robert Joseph (1944-)	Professor de la Universitat de Harvard. Un dels principals autors de la nova economia clàssica i de les expectatives racionals, després d'haver elaborat –amb H. Grossman– un enfocament de l'economia del desequilibri a principis dels setanta. Crític amb les polítiques públiques d'intervenció en economia, va desenvolupar l'anomenada equivalència ricardiana , segons la qual els ciutadans anticipen que una política fiscal expansiva avui comportarà més impostos en el futur, la qual cosa en minva l'efectivitat.
Blanchard, Olivier (1948-)	Economista francès, doctorat pel MIT el 1977, professor d'aquesta institució des de 1983. Va ser economista en cap de l'FMI entre 2008-2015 i, posteriorment, investigador de l'Institut Peterson d'Economia Internacional. Autor d'un dels manuals de referència en macroeconomia més utilitzats a les universitats d'arreu del món. Té un posicionament keynesià pragmàtic. Des del seu càrrec a l'FMI, ha contribuït a relativitzar els missatges d'austeritat enfront de la crisi i a revalorar el paper de les polítiques públiques. També ha insistit en els riscos de determinants comportaments dels mercats financers – <i>dark corners</i> – i la necessitat d'integrar macroeconomia i finances. Les seves aportacions sobre desequilibris externs i les connexions entre desigualtats i funcionament de l'economia també han estat aportacions destacades, sobretot per la seva incorporació a l'agenda de l'ortodòxia en economia.
Becker, Gary	
Coase, Ronald (1910-2013)	Premi Nobel d'economia el 1991, professor de la London School of Economics i la Universitat de Chicago, entre d'altres institucions. Una aportació cabdal és <i>La naturalesa de l'empresa</i> (1937), en què compara els costos d'operar per la via d'organitzacions com les empreses o mitjançant transaccions de mercat. Una altra aportació central és <i>El problema del cost social</i> (1960), en què encunya l'anomenat Teorema de Coase , que fa referència a la manera d'assolir assignacions eficients. Considerat un dels fundadors de l'anàlisi econòmica del dret i del paper dels factors institucionals en economia.
Dixit, Avinash (1944-)	Economista hindú, professor de la Universitat de Princeton. Un dels principals formalitzadors de la diferenciació de productes i també de les decisions en condicions d'incertesa. Ha fet importants aportacions en matèria de decisions estratègiques.

Dornbusch, Rudiger (1942-2002)	Economista alemany, professor del MIT. Un dels autors més destacats de la segona meitat del segle XX en temes d'economia internacional. El 1976, va elaborar la teoria de l'overshooting (sobre-reacció) dels tipus de canvi, una de les bases per a explicar-ne el comportament aparentment volàtil. Va estudiar els problemes de les polítiques d'estabilització, especialment a l'Amèrica Llatina. Autor, juntament amb S. Fischer, d'un dels manuals de macroeconomia de més difusió arreu del món.
Friedman, Milton (1912-2006)	Professor de la Universitat de Chicago, premi Nobel d'economia el 1976. Líder de l'escola monetarista, defensor del mercat i crític amb l'efectivitat de la política econòmica. També és crític amb la possibilitat d'aprofitar la corba de Phillips. Ha fet aportacions a la teoria del consum –teoria de la renda permanent– i a la metodologia en economia. Coautor, amb A. J. Schwartz, d'una monumental <i>Història monetària dels Estats Units</i> (1963). Va editar el 1956 els <i>Estudis sobre la teoria quantitativa dels diners</i> (1956), obra en què, en l'assaig inicial, «La teoria quantitativa reconsiderada», modernitza la teoria quantitativa i dedueix la seva famosa expressió que «la inflació és sempre i en qualsevol lloc un fenomen monetari».
Fischer, Stanley (1943-)	Professor del MIT, economista en cap del Banc Mundial, governador del Banc Central d'Israel (2005-2013), i des de 2014 vicepresident de la Reserva Federal dels Estats Units. Coautor, amb R. Dornbusch, d'un important manual de microeconomia. Ha fet aportacions en àmbits molts diversos, com els contractes a llarg termini i les seves implicacions per a les polítiques monetàries o els canvis en el sistema financer internacional.
Hayek, Friedrich von (1899-1992)	Economista austríac, important representant de l'Escola de Viena, premi Nobel d'economia el 1974. Autor de <i>Precios y producció</i> (1931) i <i>Camino de servidumbre</i> (1944). Defensor del liberalisme econòmic, va polemitzar amb les idees keynesianes i va ser especialment crític amb els sistemes de planificació econòmica.
Hicks, John Richard (1904-1989)	Economista anglès, premi Nobel d'economia el 1972, amb aportacions en molts camps. Va reformular la teoria de l'equilibri del consumidor a <i>Una reconsideració de la teoria del valor</i> (el 1934, en coautoria amb R. Allen), i la va ampliar a <i>Valor i capital</i> (1939). Autor del model IS-LM el 1937 com a intent de síntesi entre els plantejaments clàssics i els keynesians.
Kindleberger, Charles (1910-2003)	Professor del MIT, especialista en economia internacional i especialment en finances. Autor d'un llibre de text clàssic sobre economia internacional (1953), història financera d'Europa, i estudis sobre les crisis financeres, entre els quals destaquen <i>Manias, Panics, and Crashes</i> (1978).
Klein, Lawrence Robert (1920-2014)	Premi Nobel d'economia el 1980 en reconeixement a les seves aportacions a «la creació de models econòmics i les seves aplicacions a l'anàlisi de les fluctuacions econòmiques i de les polítiques econòmiques». Va liderar models econòmics pioners, com el projecte Brookings-SSRC i el <i>Wharton Econometric Forecasting Model</i> .
Krugman, Paul Robin (1953-)	Professor del MIT i de les universitats de Princeton i Nova York, premi Nobel d'economia el 2008. Ha fet aportacions en àmbits com la nova teoria del comerç internacional i els atacs especulatiu en dos importants articles publicats el 1979. Ha fet importants estudis sobre l'anàlisi de les implicacions de la globalització. Ha combinat les aportacions acadèmiques amb les obres de divulgació i articles als mitjans de comunicació –especialment al <i>New York Times</i> – amb una difusió molt àmplia. Crític amb les respostes a la crisi, ha defensat mesures expansives d'estil keynesià. Coautor, amb M. Obstfeld i en les edicions més recents amb M. Melitz, del manual d'economia internacional més difós del món.

Lancaster, Kelvin (1924-1999)	Economista australià, professor de la London School of Economics i de la Universitat de Columbia. Ha fet aportacions en àmbits com la demanda de característiques i el paper de la diferenciació de productes en les economies modernes. Amb R. Lipsey va formular la teoria del <i>second best</i> , segons la qual si no és possible assolir la millor opció de vegades la segona pot ser força diferent.
Lucas, Robert E. (1937-)	Professor de la Universitat de Chicago, premi Nobel d'economia el 1995. Un dels principals autors de la nova economia clàssica – que té una peça clau en la funció d'oferta agregada de Lucas – i del paper de les expectatives racionals. Crític amb les possibilitats de les polítiques intervencionistes. També és autor de la teoria d'equilibri dels cicles econòmics. El 1988 va publicar un estudi sobre la naturalesa del desenvolupament econòmic, que destaquen el paper del capital humà.
Mankiw, Gregory (1958-)	Professor de la Universitat de Harvard, president del consell d'assessors econòmics del president Bush (2003-2005). Alguns dels informes que va presentar que ocupava aquest càrrec van originar polèmiques, com en el cas de l' <i>outsourcing</i> . Autor de textos d'àmplia difusió en economia i macroeconomia. Ha fet aportacions als fonaments microeconòmics del nou keynesianisme i el creixement econòmic.
Melitz, Marc (1968-)	Professor de la Universitat de Harvard. El seu article de 2003 sobre «L'impacte del comerç sobre les reassignacions intraindústria i la productivitat agregada de la indústria» va tenir una gran difusió i es va convertir en la referència dels enfocaments del comerç que destaquen el paper de les heterogeneïtats entre les empreses d'un sector. Coautor, en les darreres edicions, amb Krugman i Obstfeld, del manual d'economia internacional de més difusió.
Modigliani, Franco (1918-2003)	Economista italià, professor del MIT, premi Nobel d'economia el 1985. Autor d'aportacions destacades en àmbits com la teoria del consum i la teoria del cicle vital (juntament amb Albert Ando), que destaca les dimensions intertemporals de les decisions de consum. També va postular la teoria de les finances corporatives, amb el teorema de Modigliani-Miller (1958). Va contribuir de forma destacada a la síntesi entre els enfocaments keynesians i els neoclàssics amb una formulació sobre les interrelacions entre els sectors real i monetari (1963).
Mundell, Robert Anthony (1932-)	Economista canadenc, professor de la Universitat de Columbia, premi Nobel d'economia el 1999. Autor de l'extensió del model IS-LM a les economies obertes, en què destaca el paper de la mobilitat internacional de capitals i els seus efectes sobre l'efectivitat de les polítiques monetàries i fiscals. Autos de llibres tan influents com <i>Economia internacional</i> (1968) i <i>Teoria monetària</i> (1971). També va desenvolupar amb anterioritat la teoria de les àrees monetàries òptimes , inicialment per valorar si al Canadà li convenia compartir moneda amb els Estats Units. Els conceptes desenvolupats es van aplicar posteriorment a la integració monetària a Europa.
Obstfeld, Maurice (1952-)	Especialista en economia internacional, doctorat pel MIT el 1979, professor de la Universitat de Califòrnia-Berkeley des de 1989. Membre del Consell d'Assessors Econòmics del president Obama (2014), va ser nomenat el 2015 economista en cap i director del departament de recerca de l'FMI. És coautor, juntament amb Paul Krugman –i en les darreres edicions amb Marc Melitz– del manual d'economia internacional més utilitzat a les universitats d'arreu del món. Autor de l'enfocament anomenat modern de les crisis monetàries, que ressalta el paper de les expectatives dels operadors en els mercats financers, que haurien assolit un gran poder.
Ohlin, Bertil (1899-1979)	Economista suec, premi Nobel d'Economia el 1977. Va ser ministre de Comerç de Suècia el 1944-1945. Autor del model de comerç internacional Heckscher-Ohlin , un dels més influents de la història, que destaca el paper de les diferències en les dotacions de factors i preveu que uns factors de producció sortiran guanyant i altres perdent amb l'obertura del comerç internacional, la qual cosa planteja aspectes distributius complementaris als d'eficiència.

Okun, Arthur (1928-1990)	Va ser president del Consell d'Assessors Econòmics del president dels Estats Units Johnson, i abans membre del consell assessor de Kennedy. Autor de la lleï d'Okun , que connecta les variacions entre activitat econòmica i (des)ocupació. Va analitzar el <i>trade off</i> entre eficiència i equitat (en el seu llibre de 1975) i les relacions a llarg termini amb els clients, basades en la confiança, que donen lloc a la teoria de l'encaixada de mans com a alternativa a la mà invisible tradicional.
Phelps, Edmund S. (1933-)	Professor de la Universitat de Columbia, premi Nobel d'economia el 2006. Autor d'aportacions sobre la dinàmica dels mercats de treball (1968) i editor el 1970 d'un influent llibre sobre els fonaments microeconòmics de la inflació i l'atur, crític amb les possibilitats d'aprofitar la corba de Phillips com a menú per a triar polítiques. També ha contribuït a l'anàlisi del creixement econòmic, pel que fa a la taxa òptima d'estalvi, que va donar lloc a l'anomenada regla d'or del creixement. Autor d'un original text d'introducció a l'economia – <i>Economia política</i> – el 1985.
Phillips, Alban Williams (1914-1975)	Autor de la famosa corba de Phillips que el 1958 va establir una relació negativa estable entre la taxa de desocupació i la variació dels salaris monetaris –i dels preus– al Regne Unit. La regularitat empírica detectada per Phillips es va estendre a molts altres països i va donar lloc a interpretacions de la corba de Phillips com un menú per a triar polítiques, combinant valor d'inflació i atur. Més recentment, la corba de Phillips s'ha revalorat com una forma de representar el vessant d'oferta de les economies, relacionant situació en el mercats de treball amb dinàmiques de salaris i preus.
Robinson, Joan Violet (1903-1983)	Una de les principals deixebles de John M. Keynes. La seva primera gran obra va ser <i>Teoria de la competència imperfecta</i> (1933), en que s'analiza el cas més real que no pas la competència perfecta considerada tradicionalment pels economistes del seu temps. Va aplicar les idees keynesianes a àmbits com el creixement econòmic, el canvi tecnològic i l'acumulació de capital.
Samuelson, Paul (1915-2009)	Professor del MIT, premi Nobel d'economia el 1970. Un dels economistes amb més influència acadèmica i política de la segona meitat del segle xx. Assessor dels presidents Kennedy i Johnson. Introducitor de les idees keynesianes als Estats Units i un dels artífexs de la síntesi neoclàssica-keynesiana. El 1947 publica <i>Fonaments de l'anàlisi econòmica</i> , i el 1948 la primera edició del seu manual d'economia, el més difós durant dècades. Ha fet aportacions en molts àmbits: des de la teoria del comerç internacional fins als cicles econòmics (interacció entre el multiplicador i l'accelerador), la dinàmica econòmica (models de generacions successives) i la teoria dels béns públics. Va traslladar als Estats Units, juntament amb R. Solow, la relació de Phillips inicialment aplicada al Regne Unit i en va discutir la utilització com a menú per a triar polítiques.
Sargent, Thomas J. (1943-)	Professor de la Universitat de Minnesota, premi Nobel d'economia el 2011. Uns dels principals economistes de la nova economia clàssica. Va formular el 1973, amb N. Wallace, l'argument sobre la inefectivitat de les polítiques monetàries amb expectatives racionals.
Simon, Herbert (1916-2001)	Professor de la Universitat Carnegie-Mellon, premi Nobel d'economia el 1978. Aportacions destacades en l'anàlisi de les decisions i els comportaments empresarials, especialment en la recerca a les situacions reals d'objectius satisfactoris o que no maximitzen estrictament el benefici.
Spence, Michael (1943-)	Economista canadenc, professor de la Universitat de Stanford, premi Nobel d'economia el 2001. Autor el 1974 d'un article cabdal sobre la senyalització en el mercat de treball mitjançant l'educació, un cas important dels problemes de la informació asimètrica. Ha elaborat informes influents sobre les perspectives i les polítiques de creixement de les economies en l'era de la globalització.

Stigler, George (1911-1991)	Professor de la Universitat de Chicago, premi Nobel d'economia el 1982. Pioner en economia de la informació, amb aportacions destacades en mercats i regulació. Mereix una referència especial la hipòtesi de la captura sobre la capacitat d'incidència de les empreses regulades sobre els reguladors.
Stiglitz, Joseph (1943-)	Premi Nobel d'economia el 2001. Autor d'aportacions importants en la diferenciació de productes i en comportaments amb informació imperfecta i asimètrica. Va ser economista en cap del Banc Mundial entre 1997 i 2000, i posteriorment es va convertir en un dels crítics més influents de la manera en què es desenvolupa la globalització, en obres com <i>El malestar de la globalització</i> (2002) i <i>El preu de la desigualtat</i> (2012). Autor, juntament amb A. Sen i J. P. Fitoussi, d'un informe (2010) sobre la necessitat de nous indicadors més enllà del PIB per a mesurar l'activitat i el benestar.
Stone, Richard (1913-1991)	Economista anglès, premi Nobel d'economia el 1984. Un dels elaboradors més importants de la teoria de la comptabilitat nacional i del mesurament dels agregats macroeconòmics.
Taylor, John Brian (1940-)	Professor de la Universitat de Stanford. Va ser sotssecretari del Tresor per a afers internacionals dels Estats Units. Ha fet aportacions en els fonaments microeconòmics de la nova economia keynesiana. Va proposar l'anomenada regla de Taylor com a guia, derivada de l'experiència, per a la fixació dels tipus d'interès dels bancs centrals segons l'evolució de variables com la inflació i l'atur (o la bretxa de l' <i>output</i>).
Tobin, James (1918-2002)	Professor de la Universitat de Yale, premi Nobel d'economia el 1981. Economista keynesià especialista en temes financers. El 1958 formula la teoria de la preferència per la liquiditat com a comportament davant del risc, que connecta la teoria keynesiana de la demanda de diners amb el que serien els desenvolupaments moderns de la teoria de la selecció i la gestió de carteres, que va sistematitzar el 1969. Davant dels problemes del sistema monetari internacional dels anys setanta va proposar que, en lloc d'abandonar els tipus de canvi fixos, la mobilitat internacional de capitals es limités mitjançant una taxa, representant una proposta de Keynes a Bretton Woods i donant lloc al que seria l'anomenada taxa Tobin .
Viner, Jacob (1892-1970)	Professor de la Universitat de Chicago. Especialista en anàlisi del comerç internacional i dels processos d'integració econòmica. Autor d' <i>Estudis sobre la teoria del comerç internacional</i> (1937). Pel que fa a l'anàlisi dels processos d'integració comercial, la seva diferència entre els impactes positius de la creació de comerç i els efectes negatius de la desviació de comerç (formulada el 1952) continua essent una referència cabdal.

Resum

Des de la Segona Guerra Mundial fins a l'actualitat s'han succeït els debats sobre els marges de maniobra i l'efectivitat de les intervencions públiques en economia per complementar o corregir el funcionaments dels mercats.

L'anàlisi econòmica ha anat introduint models per adequar-se a les circumstàncies canviants, des dels models keynesians bàsics a l'IS-LM i al d'oferta i demanda agregades, incorporant aspectes com la internacionalització de l'activitat econòmica, els factors monetaris i financers, els problemes de la inflació i el xocs d'oferta.

Amb la crisi des de 2008 s'han reobert els debats, inicialment amb més intervencions públiques i polítiques fiscals i monetàries més expansives, i posteriorment amb debats sobre les seves efectivitats.

En microeconomia hi ha hagut desenvolupaments importants en competència imperfecta, organització industrial, diferenciació de productes i comportament amb informació asimètrica o imperfecta, amb implicacions sobre els marges de maniobra de les polítiques públiques.

Glossari

Balança de comerç *m* Diferència entre exportacions i importacions i, per tant, crèdit (si és positiva) o deute (si és negativa) que un determinat país té respecte de l'exterior. El crèdit o el deute originen moviments del numerari entre el país i l'exterior, en pagar-se els deutes o rebre el pagament del crèdit. La balança de pagaments inclou no tan sols la balança de comerç, sinó també la balança de capitals, o sia, els pagaments, cosa que, per definició, implica estar en equilibri. La balança comercial també rep el nom de balança de pagaments per compte corrent, i la part corresponent als pagaments compensadors és la balança de pagaments per compte de capital. El concepte va ser desenvolupat per primer cop pels mercantilistes, especialment Edward Misselden i Thomas Mun, i d'aleshores ençà es mantingué, tot i que la seva visió científica no aparegué fins Hume, que va veure la impossibilitat de mantenir constantment un superàvit de la mateixa, ja que els moviments de moneda per saldar-la donarien lloc a moviments inflacionistes que restaurarien la situació d'equilibri (flux d'espècies), i després, amb Ricardo, qui va cercar les causes del comerç internacional (costos comparatius).

Bancs centrals *m* Entitats encarregades d'instrumentar la política monetària i, habitualment, també les funcions de tresoreria de l'estat i de gestió de les reserves. Segons els països i les èpoques, els bancs centrals han estat més o menys independents del poder polític. Tradicionalment eren bancs centrals nacionals. Una de les singularitats del procés de la moneda única europea és la transferència al Banc Central Europeu de la competència en matèria de política monetària, amb una autonomia (independència) molt gran respecte del poder polític, cosa que no està exempta de discussions i de tensions. Als Estats Units és la Reserva Federal, amb un grau d'independència molt important.

Bretton Woods *m* Conferència internacional dels països aliats durant la guerra que es va celebrar a Bretton Woods (New Hampshire) l'any 1944. Va crear tres institucions. La primera va ser el Fons Monetari Internacional (FMI), encarregat de vetllar pel bon funcionament del sistema monetari internacional, que es basava en el patró dòlar-or i estava emparat pel Govern dels Estats Units, amb una paritat fixa dòlar-or (35 dòlars = 1 unça d'or fi). La segona institució va ser el Banc Internacional de Reconstrucció i Desenvolupament (BIRD), encarregat de finançar la reconstrucció dels països destruïts per la guerra, particularment els europeus (Pla Marshall) i el Japó (Pla MacArthur). Aquest organisme va donar lloc a l'actual Banc Mundial (BM). La tercera institució no va veure la llum fins a l'any 1947 i no ho va fer de manera estable, sinó únicament en forma de rondes periòdiques de negociació entre països: es tracta de l'Acord General sobre Aranzels Duaners i Comerç (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), l'objectiu del qual va ser facilitar el progressiu desarmament aranzelari de tots els països per tal d'afavorir el lliure comerç internacional, i precedent de la OMC, Organització Mundial del Comerç.

Capital humà *m* Capacitat de crear riquesa derivada de l'educació, la qualificació i la formació adquirida per les persones. És humà perquè es vincula a les persones i és capital perquè es pot acumular. Impulsat per Gary Becker, una bona part dels nous desenvolupaments en matèria de creixement econòmic tendeixen a assenyalar-lo com el factor estratègic per a la prosperitat dels països, sobretot en l'actual societat del coneixement. Aquest fet realça el paper del sistema educatiu d'un país, encara que també es pot acumular capital humà per mitjà de la formació o l'adquisició d'experiència *on the job*, al lloc de treball.

Cicle econòmic *m* Fluctuacions de l'activitat econòmica que solen presentar unes certes pautes, tot i que no sembla que hi hagi dos cicles absolutament iguals. Durant els segles XIX i XX es van detectar, superposats, cicles de 40 mesos, de 10 anys i de 50 anys que reberen el nom dels seus descobridors (Kitchin, Juglar i Kondratiev). Hi ha múltiples interpretacions de les causes dels cicles o fluctuacions, des de les que el vinculen a fenòmens naturals (collites bones o dolentes) fins a les que se centren en xocs aleatoris, passant per mecanismes com la interacció multiplicador-accelerator (Paul Anthony Samuelson) o mecanismes de «sostres i terres» (John Richard Hicks). Recentment se'ls ha intentat reinterpretar en termes d'equilibri econòmic (Robert Lucas). Assaujar els cicles és un dels objectius de les polítiques d'estabilització.

Competència, defensa de la *m* L'existència de competència imperfecta és un tret molt general de les economies modernes. Perquè això no perjudiqui els consumidors o eviti els efectes beneficiosos derivats de liberalitzacions o integracions econòmiques (l'anomenat *efecte procompetitiu*), acostuma a haver-hi organismes encarregats de la defensa de la competència. En el cas de la Unió Europea és un desiderat establert al Tractat de Roma (art. 85 i 86), tot i que es debat el seu efecte en la pràctica. Tindrà un nou camp d'actuació en el nou marc del mercat únic més la moneda única.

Creixement *m* Objectiu econòmic que intenta incrementar el volum total de béns i serveis produïts per una economia en un any. S'ha intentat explicar per consideracions d'estalvi (canalitzat vers la inversió), d'elecció de combinacions productives entre capital i treball,

d'adequació a factors limitadors (com ara aliments o recursos naturals) o per progrés tecnològic. Torna a ser un dels camps més actius d'investigació en economia.

Demanda agregada *m* Conjunt de la despesa global de l'economia. La demanda de béns de consum, d'inversió i públics (despesa pública) més les exportacions netes. Segons John Maynard Keynes, (que la va denominar demanda efectiva), determina el nivell de producció i, amb el nivell de producció, el d'ocupació. D'una manera més tècnica, la demanda agregada determina la relació entre la renda nacional i el nivell de preus, i s'associa a l'impacte del nivell de preus sobre l'oferta monetària en termes reals (i, per tant, sobre el tipus d'interès) i sobre la competitivitat internacional dels productes nacionals.

Desocupació *m* Volum (o percentatge, segons la definició) de persones que volen trobar feina i no ho aconsegueixen. Des del naixement de la macroeconomia als anys trenta, quan John Maynard Keynes va explicar que podia persistir durant força temps una desocupació involuntària important, es considera un objectiu essencial de la política econòmica. Se sol dividir en desocupació friccional, estructural i per deficiència de la demanda agregada. Aquesta última és la que es podria corregir amb ajustaments de les polítiques de demanda agregada. Les dues primeres requeririen reformes estructurals.

Despesa agregada *m* Suma de consum, inversió, despesa pública i exportacions netes. En el model keynesià bàsic l'equilibri s'aconsegueix quan la despesa agregada iguala la producció. El nivell de renda d'equilibri així determinat pot ser que no coincideixi amb el nivell de renda de plena ocupació, cosa que deixa marge per a les polítiques intervencionistes (especialment polítiques fiscals).

Empreses (grups, multinacionals) *m* Unitats bàsiques de producció. La seva naturalesa s'associa als avantatges de prendre unes decisions determinades per mitjà de la jerarquia respecte dels avantatges de coordinar decisions per la via del mercat, segons els diferents costos de transacció segons la recerca de Ronald Coase. Actualment conviuen empreses petites i mitjanes amb grups empresarials importants, de vegades diversificats, de vegades distribuïts per multitud de països per a treure partit dels avantatges de cada localització en una cadena de valor afegit fàcilment *troussejable*, que dona lloc a empreses multinacionals.

Euro *m* Moneda única europea en vigor des del mes de gener de l'any 1999 i que substitueix les monedes nacionals d'Espanya, França, Alemanya, Itàlia, Holanda, Bèlgica, Luxemburg, Àustria, Portugal, Irlanda i Finlàndia. Està gestionada pel Banc Central Europeu i té com a objectiu mantenir l'estabilitat de preus (art. 105 del Tractat de la Unió Europea). Existeix físicament des de l'any 2002.

Expectatives *m* Anticipacions que formen els agents econòmics sobre les decisions de les autoritats econòmiques i l'evolució de les variables econòmiques. Per a John Maynard Keynes les expectatives eren difícilment formalitzables, ja que sovint reflectien allò que ell anomenava esperits animals, i únicament es podia parlar d'optimisme o de pessimisme. En el cas d'expectatives adaptadores els agents rectifiquen els errors de previsió comesos en el passat. En el cas de les expectatives racionals els agents coneixen el funcionament de l'economia i, per tant, no cometem errors sistemàtics. En el primer cas les influències de la política econòmica es redueixen, mentre que en el de les expectatives racionals s'anul·len. Això és important, per exemple, en la discussió de l'impacte de la política monetària sobre l'atur, és a dir, la possibilitat de «canviar» inflació per atur.

Funció consum *m* Relació que hi ha entre la demanda de béns de consum i el nivell de renda. Segons John Maynard Keynes, respon a la fórmula $C = a + bY$ en què a seria el consum mínim i b la propensió marginal al consum o part que els consumidors dediquen al consum de cada increment de renda. Milton Friedman hi va introduir consideracions més realistes (teoria de la renda permanent, segons la qual la gent consumeix una fracció constant de la seva renda permanent, diferent de les rendes transitòries) i Franco Modigliani, Albert Ando i Brumberg van formar la teoria del cicle vital, segons la qual la gent tendeix a consumir d'una manera més estable de la que evolucionen els seus ingressos al llarg de la seva vida, cosa que fa que s'endeutin de joves i facin servir els estalvis de grans.

Inflació *m* Moviment de creixement sostingut del nivell general de preus. De vegades es distingeix entre apujada de preus d'una sola vegada i inflació pròpiament dita. Si bé les reflexions sobre aquests processos van començar a la fi de l'edat mitjana en els escrits d'Oresme, davant les dificultats creades per la guerra dels Cent Anys, la primera constatació formalitzada lligant el procés de creixement de preus a l'existència d'un flux creixent de diner no es va produir fins al segle XVI, amb la teoria quantitativa del diner amb Bodin i Azpilicueta. Hi ha diverses maneres de mesurar-la, però la més popular i que és objecte de seguiment pels governs i pel públic és l'índex de preus al consum (IPC), del qual depenen l'evolució del poder adquisitiu dels salaris i altres rendes. Es va generalitzar a les economies occidentals a partir dels anys seixanta, i a partir dels setanta es va convertir en un tema preocupant. Un corrent de pensament postula que aconseguir un marc (entorn) d'inflació baixa és un prerrequisit per a un funcionament adequat dels mercats, ja que en els mercats els senyals

que representen els preus transmeten informació i incentius als agents econòmics, que es distorsionen d'una manera important en presència de processos inflacionistes. Aquest és el criteri que va adoptar la Reserva Federal dels Estats Units l'any 1979 i el que va tenir des que es va fundar el Bundesbank alemany (1957). El Banc Central Europeu neix amb el mateix mandat antiinflacionista.

Innovació financera *m* Un dels trets més destacats de les últimes dècades i que consisteix en l'aparició d'un conjunt d'actius i passius financers que cobreixen diversos papers econòmics d'una manera diferent de les tradicionals. Per exemple, els instruments que donen una certa cobertura davant l'aparició de la inflació o que evadeixen regulacions, o els que cobreixen riscos de variacions en els tipus de canvi o en els tipus d'interès. El fet que hagin proliferat tant ha multiplicat les definicions de *diners* i ha originat que la funció tradicional de demanda de diners quedés sotmesa a inestabilitats, les quals van dificultar les estratègies típiques de la política monetària.

Integració econòmica *m* Procés per mitjà del qual diversos països eliminen entre ells les traves per al comerç (integració comercial) i eventualment poden adoptar una mateixa moneda (integració monetària). En el cas d'integració comercial es pot mirar simplement de liberalitzar el comerç entre els països, per a constituir una àrea de lliure comerç, com en el cas del Tractat de Lliure Comerç de l'Amèrica del Nord (NAFTA, en sigles angleses), o es pot adoptar també un aranzel exterior comú, per a constituir una unió duanera, com va fer originàriament la Comunitat Econòmica Europea o com més recentment ha fet MERCOSUR. Pel que fa a Europa, més tard es va passar a la Comunitat Europea com a conseqüència de l'adopció del Mercat únic (en vigor des de l'any 1993), i a la Unió Europea com a conseqüència del Tractat de Maastricht (1992).

Keynesians *m* Escola de pensament que deriva de l'obra de John Maynard Keynes. D'una gran influència en els darrers cinquanta anys, ha preconitzat en general que les polítiques públiques tenen un paper rellevant dins el sistema econòmic, per a suplir les deficiències del funcionament del sistema de mercats. Tendeix a emfatitzar l'efectivitat de les polítiques fiscals, més que no pas de les monetàries.

Macroeconomia *m* Part de l'economia que estudia aquesta ciència a partir dels grans agregats econòmics com ara consum, inversió, renda nacional, etc. En termes senzills es pot dir que es tracta de l'estudi de l'economia amb un telescopi. En termes més formals diríem que és l'estudi del nivell d'ús dels recursos en el global d'una economia. Des que John Maynard Keynes va posar en relleu la possibilitat d'una situació persistent d'atur sense tendències a ajustar-se, la macroeconomia va adquirir carta de naturalesa diferenciada.

Microeconomia *m* Part de l'economia que estudia aquesta ciència a partir de les unitats individuals (consumidor i productors), i que també estudia les maneres com es relacionen. En termes senzills es pot dir que es tracta de l'estudi de l'economia amb un microscopi. En termes més formals diríem que es correspon amb la definició habitual d'economia com a ciència de l'assignació de recursos escassos entre finalitats alternatives. En els darrers temps hi ha hagut desenvolupaments en microeconomia que estudien comportaments imperfectament competitius, productes diferenciats i decisions en condicions d'incertesa i informació incompleta.

Mobilitat de capitals *m* Disposició i facilitat dels capitals per a desplaçar-se internacionalment. Va ser important abans de la Primera Guerra Mundial, va renéixer al final dels anys cinquanta en els mercats d'eurodòlars i de llavors ençà ha adquirit una empenta exponencial. Actualment es tradueix en xifres de gir en els mercats financers internacionals que representen diàriament dues vegades i mitja el PIB espanyol (o en dues hores de gir el PIB de Catalunya). Aquesta enorme mobilitat de recursos ingents ha generat preocupació tant per la «desconnexió» potencial entre el sector real i el sector financer com per les conseqüències –en forma de crisis canviàries periòdiques– que podia generar la mobilitat derivada dels canvis en les expectatives dels operadors, amb efectes adversos sobre alguns països. Per això se senten veus que reclamen limitacions a la mobilitat internacional de capitals (entre les quals cal destacar els premis Nobel James Tobin i Maurice Allais) o algun tipus de supervisió o regulació internacionals.

Monetaristes *m* Paraula (encunyada per Karl Brunner) utilitzada per a referir-se a l'escola de pensament que considera summament important el paper dels diners en l'economia. Contraposada als enfocaments keynesians, tendeix a assenyalar l'estabilitat del sector privat de l'economia i a recomanar criteris poc intervencionistes, ja que, tot i que els canvis en l'oferta monetària tenen un impacte notable en l'economia, hi influeixen per mitjà de retards llargs i variables que redueixen el paper potencial com a política d'estabilització.

Nous clàssics *m* Escola de pensament (Robert Lucas, Robert Barro, Thomas Sargent, Neil Wallace) que destaca la tendència optimitzadora dels agents econòmics i la tendència dels mercats a mantenir-se en equilibri. Un dels seus ingredients són les expectatives racionals, i una de les seves implicacions és la inefectivitat sistemàtica de les polítiques monetàries

(o, més precisament, que només el «component inesperat» de les polítiques podria tenir efectivitat, ja que solament aquest component «sorprendria» els agents econòmics).

Nous keynesians *m* Escola de pensament que aprofundeix en els fonaments microeconòmics de les rigideses de preus i de salaris que generen els desequilibris aparents que són a la base de les polítiques intervencionistes. Destaquen el fet que la racionalitat optimitzadora dels comportaments individuals pot generar, en l'agregat, aquests resultats.

Oferta agregada (xoc d'oferta) *m* La corba d'oferta agregada representa el procés de fixació de preus-salari i ocupació en el sector productiu de l'economia. Es postula amb pendent positiu (en la relació entre producció i nivell general de preus) a curt termini, i vertical a llarg termini (en què solament serien rellevants els factors reals). Els xocs d'oferta (com ara típicament els xocs del petroli) s'interpreten, des dels anys setanta, com desplaçaments adversos de la corba d'oferta agregada que fan empitjorar simultàniament la inflació i la contracció del nivell de producció, cosa que genera l'estagflació.

Polítiques d'estabilització (fiscal-monetària) *m* Polítiques econòmiques encaminades en un principi a reduir l'amplitud de les fluctuacions econòmiques i a acostar l'economia al seu nivell de plena ocupació. Les que més es fan servir són les polítiques de demanda agregada, tant en el component de política fiscal (per mitjà de la utilització de la despesa pública, dels tipus impositius, de les transferències) com de política monetària (per mitjà de la utilització de l'oferta monetària o del control dels tipus d'interès). Una polèmica tradicional en economia fa referència a l'eficàcia relativa d'aquests dos tipus de política, i una altra disputa tradicional té a veure amb la viabilitat d'una política d'estabilització activa efectiva (de vegades anomenada *fine-tuning*) o la superioritat d'establir regles de política econòmica.

Risc *m* L'anàlisi econòmica del risc, rellevant sobretot en els mercats financers, ha adquirit una gran importància en les darreres dècades. Cal esmentar, en aquest sentit, des de les teories de *selecció de cartera* de Markowitz als anys cinquanta fins als models més sofisticats de *capital asset pricing model* (CAPM) –totes dues aportacions han significat el premi Nobel per als seus creadors– i altres refinaments associats a opcions i futur.

Teoria de jocs *m* Estudi de les interaccions estratègiques aplicades inicialment a l'economia per Johannes von Neumann i Oskar Morgenstern l'any 1944, i amb un ampli desenvolupament posterior. Se sol distingir entre jocs de suma zero (el que guanya un jugador equival al que perd un altre) o jocs de suma no zero (especialment, positiva). La teoria de jocs fa ús de definicions d'equilibri, com la de Nash, que fan al·lusió a l'absència d'incentius per a canviar d'estratègia prenent com una de les dades l'estratègia del rival. Ha estat objecte d'aplicacions amplíssimes en temes d'organització industrial i en molts altres fronts de l'anàlisi econòmica.

Tipus de canvi (fixos i flexibles) *m* Els tipus de canvi estableixen els preus relatius d'unes monedes respecte de les altres, i, consegüentment, són determinants fonamentals de la competitivitat dels productes d'un país respecte d'altres i de l'atractiu dels instruments financers esmentats en una moneda o en una altra. Històricament hi ha hagut èpoques en què els països han assumit compromisos d'estabilitat dels tipus de canvi, ja sigui multilaterals (com en el cas de Bretton Woods), regionals (com en el cas del Sistema Monetari Europeu) o unilaterals, com en els enfocaments d'*àncora nominal*, pel qual un país vol adquirir credibilitat antiinflacionista vinculant la seva moneda a la d'un altre país més sòlid (el cas de l'Argentina des de l'any 1991 és paradigmàtic; altres episodis, com els de Mèxic, el Brasil i el sud-est asiàtic han tingut finals traumàtics). En altres èpoques i casos s'ha optat per atorgar protagonisme als mercats en la determinació dels tipus de canvi (règims de flotació o fluctuació, de vegades *neteja*, de vegades *bruta* o intervinguda per les autoritats nacionals). Els tipus fixos tenen com a avantatges la certesa en el valor de les transaccions i una disciplina que, alhora, quan es converteix en rigidesa, n'és l'inconvenient principal. Els tipus flexibles relaxen la disciplina i permeten una autonomia nacional més gran, però aquesta absència de disciplina és eventualment un inconvenient si afavoreix vies inflacionistes. En un entorn amb una mobilitat de capitals elevada els tipus de canvi fixos ho tenen difícil per a sobreviure; una de les alternatives a la flexibilitat dels tipus de canvi és la creació d'unions monetàries, com per exemple la Unió Europea.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Els manuals més habituals d'economia resumeixen les idees formulades en les darreres dècades.

Entre aquesta, cal destacar-ne alguns que han tingut un impacte especial:

Krugman, Paul; Wells, Robin (2015). *Economics* (4a. ed.).

Lipsey, Richard; Chrystal, K. Alec (1995). *Economia positiva*.

Mankiw, Gregory (2014). *Principios de economía* (6a. ed.). Ed. Paraninfo.

Samuelson, Paul; Nordhaus, William (2004). *Economía* (18a. ed., primera edició 1948). McGraw-Hill.

Tugores, Joan (2013). *Macroeconomía* (2a. ed.). Barcelona: Editorial UOC.

bibliografia complementària:

Blanchard, Olivier; Amighini, Alwssia; Giavazzi, Francesco (2014). *Macroeconomia* (5a. ed.). Pearson.

Dornbusch, Rudiger; Fischer, Stanley; Startz, Richard (2014). *Macroeconomía* (10a. ed.). McGraw-Hill.

Tirole, Jean (1990). *La teoría de la organización industrial*. Ed. Ariel.

